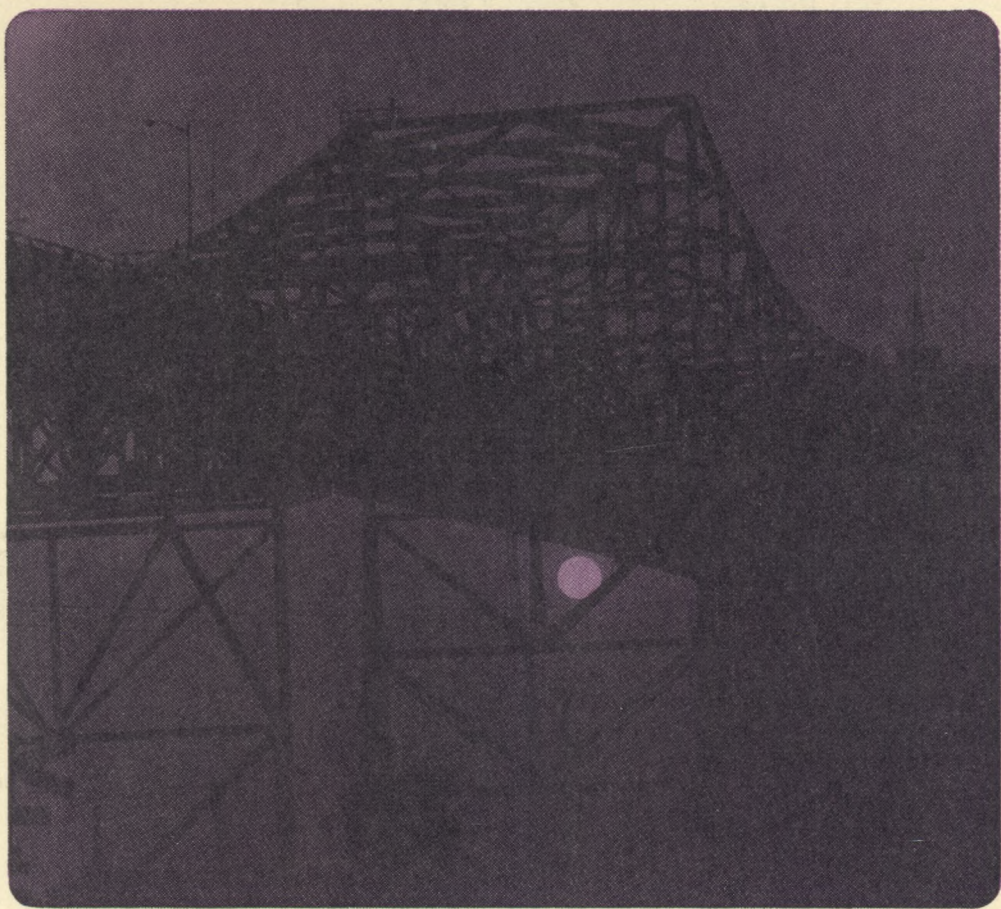

laikakai lietuviams

3 1972 KOVAS

KELIAS SURASTI DIEVĄ	Juozas Vaišnys, S. J.	75
EILĖRAŠČIAI	Nijolė Jankutė	77
AŠ ESU KATALIKŲ KUNIGAS	J. Venckus, S. J.	78
KRISTUS — KRIKŠČIONIŲ SUARTĖJIMO PAGRINDAS	Alfonsas Grauslys	80
BRUŽDĖJIMAS ŠIAPUS — BRUŽDĖJIMAS ANAPUS	A. Paškus	82
ROŽIŲ KVAPAS	Pranas Razminas	87
NEPAKEIČIAMAS DRAUGAS	B. Krištanavičius, S. J.	89
MOTERS STIPRYBĖ	LI-LA	94
TĖVYNĖJE	Danutė Bindokienė	97
KIETAS KERNAVĖS SOSTAS, SUNKUS MINDAUGO KARDAS	Nijolė Jankutė	99
PRAEIVIO MALDOS	Antanas Saulaitis, S. J.	102
KALBA	J. Vaišnys, S. J.	104

Šis numeris iliustruotas D. Tarabildienės, Vijos Tarabildienės ir Rimto Tarabildos darbų nuotraukomis. 106 psl. užsklanda — A. Kurausko. Viršelis ir skyrių vinjetės — A. Kurausko. Viršelio nuotrauka — A. Kezio, S. J.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

1972 Jaunimo metai, nr. 3.

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Dalia Aleknienė, Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Eglė Juodvalkytė, Vytautas Kasniūnas, Algimantas Kezys, S. J., Dalia Kučėnienė, Nijolė Užubalienė.

Administracija: Petras Kleinotas, S. J. ir Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiuro numerio kaina — 50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50c. Second-class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

1972 / KOVAS - MARCH / VOLUME XXIII. NO. 3

ATGAILA NE DVASIOS KANKINIMĄ REIŠKIA –
TAI DŽIAUGSMO, MEILĖS IR LAIMĖS ŠALTINIS,
TAI GRAŽINIMAS TAI, KAS KITAM PRIKLAUSO,
SIEKIMAS TAIKOS, ATSIPRAŠYMAS UŽ ĮŽEIDIMĄ,
TAI NUTRŪKUSIOS DRAUGYSTĖS ATNAUJINIMAS.
KAI ESI KITO DRAUGAS IR NESIJAUTI KALTAS,
YRA MALONU IR LINKSMA GYVENTI.
MES IR DIEVUI ESAME UŽ DAUG KĄ SKOLINGI.
DAŽNAI PAIMAM TAI, KAS NE MŪSŲ,
PASISAVINAM TIK JAM PRIKLAUSANČIĄ GARBĘ,
EINAM TEN, KUR JIS DRAUDŽIA,
BĖGAM NUO JO TOLYN, KAI JIS ŠAUKIA.
BET JEIGU KADA PAGALVOJAM IR SUSIPRANTAM,
JEI SUSIGĖDĘ JAM PUOLAM PO KOJŲ,
JEI PASIRYŽTAM DAUGIAU JĮ MYLĖTI
IR GRAŽINAM JAM TAI, KAS NE MŪSŲ, –
TAI YRA ATGAILA, ATSILYGINIMAS DIEVUI,
TAI TIKRAS DŽIAUGSMO IR LAIMĖS ŠALTINIS.

D. Tarabildienė

Pavasaris

KELIAS SURASTI DIEVĄ

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

Šių metų sausio mėnesio "Laiškuose Lietuviams" buvo rašyta, kad žmogaus gyvenimas yra ieškojimas tiesos, ieškojimas Dievo – gyvenimo tikslo. Bet, norint Dievą surasti, neužtenka tik proto, reikia ir valios. Aną kartą minėtasis filosofas Pascalis sako, kad Dievas yra labiau linkęs pajudinti žmogaus valią negu protą. Jeigu žmogaus protui bus pateikta ir stipriausių argumentų, jeigu protas suvoks tiesą, bet jeigu jis neturės valios tos tiesos siekti, tai protas nieko nepadės.

Prancūzų rašytojas ir filosofas Paul Claudel taip pat ieškojo Dievo: skaitė, galvojo, studijavo, bet vis jo nesurado, ir jau atrodė, kad buvo net visiškai jį praradęs, nes prieš jį pradėjo rašyti ir jį šmeižti. 1886 m. Kalėdų naktį jis ėjo pro garsiąją Notre Dame katedrą Paryžiaus gatve. Pastebėjo, kad toje bažnyčioje vyko kalėdinės vidurnakčio pamaldos. Pasuko savo žingsnius į bažnyčią ne dėl to, kad būtų norėjęs pasimelsti, bet tik norėdamas surinkti daugiau medžiagos savo raštams prieš Bažnyčią ir tikėjimą. Įėjo, atsistojo prie durų ir klausėsi nuostabiai gražios kalėdinės giesmės "Adeste fideles". Tos melodijos jis buvo taip paveiktas, kad lyg kokia nematoma jėga jį parklupdė ant žemės, ir jis pradėjo sąmoningai ar nesąmoningai melstis. Jis atrado Dievą, kurio taip ilgai ieškojo ir savo protu vis nesurado. Tad Dievo atradime ir garbinime turi dalyvauti ne tik žmogaus protas, bet visas žmogus su savo protu, valia ir net jausmais.

Yra daug žmonių, kurie tiki ir pripažįsta Dievą, bet nenori pripažinti Bažnyčios. Jie sako, kad Bažnyčia yra tik dvasiškijos sukurta, kad jos kilmė nėra dieviška, kad ji pasenusi, atsilikusi, atgyvenusi savo amžių, visiškai netinkanti moderniems pažangos laikams. Girdint tokius priekaištus, ga-

lima prisiminti graikų rašytoją Sofoklį, sukūrusį daug nemirtingų veikalų. Kai jis jau buvo sulaukęs senyvo amžiaus, bet vis dar buvo pajėgus, jo vaikai, norėdami, kad tėvas atsisakytų toliau būti šeimos galva ir kad jiems pavestų valdyti savo turtą, sugalvojo labai negarbingą dalyką. Jie apskundė tėvą teismui, sakydami, kad jis jau pasenęs, suvaikėjęs, praradęs protą, todėl nesąs tinkamas toliau būti šeimos galva. Atėjo teismo diena. Susirinko pilna salė žmonių. Už stalo sėdėjo teisėjai, prieš juos ramiai stovėjo kaltinamasis senelis Sofoklis. Teisėjas pirmiausia išklausė vaikų kaltinimų, o kai jie pabaigė, jis kreipėsi į Sofoklį tardamas: "Girdėjai savo vaikų kaltinimus, jog tu suvaikėjęs, praradęs protą, netinkąs būti šeimos galva. Ką tu į tai atsakysi, kaip pasiteisinsi?" Sofoklis, nieko į tuos kaltinimus neatsakydamas, išsitraukė iš po togos paskutinį, dar neseniai parašytą savo veikalą ir perskaitė jį visiems susirinkusiems: teisėjams, savo vaikams ir publikai. Jam pabaigus, minia sukėlė didžiausias ovacijas ir jį apvainikavo laurų vainiku, o tie išsigimėliai vaikai pasislėpė, kad nebūtų minios nulinčiuoti.

Panašiai elgiasi ir Bažnyčia. Prieš savo išsigimusių vaikų kaltinimus ir šmeižtus ji netaria nė žodžio, o tik parodo save pačią, parodo per dvidešimt šimtmečių savo sukurta veikalą. Ar ne jai mes turime būti dėkingi už visą vakarų kultūrą bei civilizaciją? Ar ne ji buvo žmogaus teisių saugotoja ir jo gerbėja? Ar ne ji kovojo prieš vergiją ir priespaudą? Ji turėjo daug priešų nuo pat pirmųjų savo gyvenimo dienų iki dabartinių laikų, bet priešai jos nesugriovė, jai negalėjo pakenkti, ji nuolat auga, didėja ir dabar yra tapusi didžiausia pasaulyje dvasinė jėga, apimanti beveik pusę visos žmonijos. Visi jos įsteigėją Kristų ko- kiu nors būdu pripažįsta, visi skaičiuoja

metus nuo jo gimimo, visas pasaulis gyvena krikščioniškąją era. Bažnyčios skelbiama doktrina ir šiandien nėra pasenusi, ji duoda atsakymą į visus žmogų varginančius klausimus, ji atsako, iš kur mes ateiname, kur einame, koks mūsų gyvenimo tikslas, tik ji duoda patenkinantį atsakymą į filosofų nesuprastas ir neišaiškintas kančios ir blogo problemas.

Bet vienas kitas, skaitydamas šiuos žodžius, gal pagalvos, kad buvo ir yra tarp Bažnyčios narių ir jos atstovų tokių, kurie daug garbės jai nedaro, kurie negali būti pavyzdžiu kitiems. Bažnyčios istorijoje yra buvę tokių įvykių, apie kuriuos gal ji nenorėtų kalbėti. Taip, tai yra tiesa. Bet tie įvykiai yra tik išimtys. Tie įvykiai tik parodo, kad Bažnyčia, nors yra dieviškos kilmės, bet susideda iš žmonių, iš paprastų žmonių, iš nusidėjėlių. Bažnyčioje yra didelių šventųjų, didelių herojų, bet šalia jų yra ir egoistų, tik prie žemės linkstančių nusidėjėlių. Juk Bažnyčią sudaro ne kokie nors antžmogiai ar nežemiškos būtybės, bet eiliniai šios žemės gyventojai. Tos gana retos išimtys negali užtemdyti šviesos, kuri šviečia ir rodo kelią į heroizmą tūkstančiams ir milijonams. Tik mes į Bažnyčią turėtume žiūrėti ne tiek analitiniu, kiek sintetiniu žvilgsniu.

Bažnyčios istorija pasižymi herojais, pasižymi nepaprastais humaniškumo ir artimo meilės darbais. Bažnyčia nėra atsilikusi, ji nori eiti ir eina su gyvenimu. Tai įrodo ir paskutinis Bažnyčios susirinkimas, kurį sušaukė tas tikrasis šių laikų stebuklas Jonas XXIII, tas žilagalvis senelis, iš kurio beveik niekas nieko nesitikėjo, bet jis davė Bažnyčiai tokį naują impulsą, ją įstatė į tokį kelią, kuris, atrodo, taip tiesiai veda į Kristaus skelbtą vienybę ir artimo meilę – į patį krikščioniškosios doktrinos centrą. Bažnyčia padavė draugišką ranką visiems, be jokio religinių įsitikinimų skirtumo. Juk ji visiems ir yra skirta, visam pasauliui, visai žmonijai.

Bažnyčios istorijoje yra buvę kritiškų momentų, bet tai jos neparbloškė, nesu-silpnino, o dar labiau išryškino jos dieviš-

ką kilmę. Kai Avinjono schizmos metu kai kas galvojo, kad Bažnyčia jau tuoj sugrius, nes buvo atsiradę net trys popiežiai, ir žmonės nežinojo, kuris yra tikras, kurio reikia klausyti, tuo pat metu Prancūzijoje į katalikų tikėjimą perėjo vienas labai mokytas ir įtakingas žydas. Jo draugai labai stebėjosi ir jam sakė: "Na, kas gi tau pasidarė? Kaipgi tu galėjai dabar daryti tokį žingsnį, kaip tu galėjai įstoti į Katalikų Bažnyčią kaip tik šiuo metu, kai ji svyruoja ir jau rengiasi griūti?" Bet žydas labai gudriai ir išmintingai atsakė: "Visi šie įvykiai man yra geriausias įrodymas, kad Bažnyčia yra ne žmogaus padaras, o Dievo kūrinys, nes jos neištengia sugriauti ne tik jos priešai iš lauko, bet net ir jos vadovai iš vidaus. Jeigu Bažnyčia būtų žmogiškos kilmės, jau seniai būtų sugriuvusi".

Taip, Bažnyčios istorija jau ne kartą yra patvirtinusi Kristaus žodžių tikrumą, kai jis, steigdamas Bažnyčią, Petrui pasakė: "Tu esi uola, ant tos uolos aš pastatysiu savo Bažnyčią, ir pragaro vartai jos nenugalės!" Jau tiek daug priešų ji yra turėjusi. Jie norėjo ją sutriuškinti, sugriauti, palaidoti, bet visi atsimušę į tą uolą ir patys sudužo. Bažnyčia gyvuoja, auga ir klesti. Ir dabar, norėdama eiti su gyvenimu, norėdama būti visuomet moderni, ji pasuko naują kryptimi gal dar jos istorijoje negirdėtu drąsumu. Ji ėmėsi vienybės ir susiartinimo iniciatyvos, sujaudindama ne tik savo narius, bet net ir tuos, kurie iki šiol prieš ją kovojo.

Bažnyčia turi reikiamas priemones žmonėms vesti į Dievą ir surasti tiesą. Ji turi nuostabų Kristaus mokslą ir jo įsteigtus sakramentus – tuos dvasinius žmogų stiprinančius ir gyvybę teikiančius šaltinius. Kai krikšto sakramentu į Bažnyčios narių eiles įjungtas kūdikis užauga, kartais jis tas didžiausias savo Kūrėjo suteiktas dovanas, protą ir laisvą valią, panaudoja prieš Dievą, tą didžiausią geradarių, iš kurio jis viską yra gavęs, kurio jis yra sutvertas, kurio krauju jis yra atpirktas, kuris jam yra parodęs heroiškiausią meilę. Ta meilė yra paniekinama didžiausiu nedėkingumu – Dievo atmetimu, jo įsakymų laužymu, jo va-

lios nevykdymu. Bet Dievas nėra rūstus teisėjas, o tik gailestingas tėvas. Žinodamas, kad ne visi jam bus ištikimi, kad už jo meilę bus dažnai atsimokama nedėkingumu, kad žmogus neretai iškryps iš to kelio, kuris veda į laimę, jis palieka žmonėms priemonės, kad galėtų vėl keltis, grįžti prie Dievo ir vėl vadintis jo vaikais. Kristus įsteigia išpažintį, tą gailestingumo sakramentą, kuris žmogų daug geriau pagydo, negu moderniosios psichoterapijos priemonės. Iš didžiausio nusidėjėlio žmogus vėl gali tapti šventuoju, jeigu tik jis supranta savo klaidą, atsiprašo už nedėkingumą ir parodo savo Kūrėjui meilę.

Žmogaus gyvenimas turi būti auka. Senovėje žmogus Dievui aukojė savo gėrybes, bet Naujame Testamente jis turi Dievui aukoti pats save drauge su save aukojančiu Kristumi. Kiekvienos mišios yra Kristaus Kalvarijos kalno aukos atnaujinimas. Mišios nėra tik kunigo rankomis aukojama auka, ją aukoja visi žmonės, norėdami Dievą pagarbinti, jam padėkoti, atsiprašyti už nusikaltimus ir paprašyti malonių sau bei visai žmonijai. Ta auka yra nuolat ant mūsų altorių aukojama, kad žmogus pasinaudotų jos vaisiais, kad jis save, savo kančias, skausmus, nemalonumus, gerus darbus ir pastangas jungtų prie begalinę vertę turinčios Kristaus aukos. Tokiu būdu mūsų silpnutės, žmogiškos pastangos, sujungtos su begalinės vertės Kristaus dieviška auka, taip pat yra sudievinamos, pakeliamos aukščiau iš grynai žmogiškos sferos ir prisideda prie Kristaus išganymo darbo. Tada ir mes drauge su Kristumi tam tikra prasme tampame savo ir visos žmonijos atpirkėjai.

Mums, turintiems laisvą valią, tai yra būtina. Mes turime laisvu noru prisidėti ir bendradarbiauti Kristaus išganymo darbe. Juk yra teisingi Bažnyčios tėvų ir teologų žodžiai, kad Dievas mus sutvėrė be mūsų žinios ir be mūsų pastangų, bet jis nė vieno neišganytų be jo paties laisvos valios sutikimo ir noro. Tai dėl to Bažnyčia taip vertina mišių auką ir liepia tikintiesiems kiekvieną sekmadienį aktyviai jose dalyvauti.

NIJOLĖ JANKUTĖ

ANT LAIPTŲ

Suskilę laiptai... rizgūs uogienojai,
Šilti nuo paskutinių spindulių...
Susimąstyti čia dažnai sustoju,
Kiek neskaičiuotų lobių aš turiu.

Smėlėtam ežero dugne – agatai,
Pakrantėj – nendrių ištempti lankai,
Ir bėgantys vandens paviršium ratai,
Ir aštrūs jauno mėnesio ragai.

Ir laiptai šie. Kiek daug jais lipo kojų,
Jaunyste ir senatve nešinę.
Visas vienodai ežeras mazgojo,
Visų žingsnius surankiot aš imu

Ir paslepiu į savo lobių skrynia
(Į ją sutilpo žemė ir dangus)
Ir amžiams neatskiriamai čia susipynę
Gyvena – Dievas ir žmogus.

* * *

Kelias baltas, lyg delnas,
Pilnatis – sidabrinis muštinis.
Jau sumokėjo savo važmą rugsėjis –
Už svirplius ir saulėgrąžas
Ir paukščius, buriuojančius skristi.

* * *

Žolės, išblukusios žolės,
Sauso vėjo plaukai,
Čežat šalikėlį liūdno –
Baigėsi vasara...
Plunksnuotas jūsų viršūnės
Atspindi dangus,
O saulė aplieja stiklu
Ir išeina...

Žolės, išblukusios žolės,
Uždenkit mane savo dūžtančiais pirštais,
Iki saulė vėl grįš...

* * *

Nuplovė vasarą lietūs.
Juodi debesys atvėrė tik vieną
Geltoną rudens langą –
Ir išskrido pro jį mano nesurastos mintys...

AŠ ESU KATALIKŲ KUNIGAS

(Auschvitzo anka — Bažnyčios palaimintasis)

J. VENCKUS, S. J.

Praėjusiais metais (1971. X. 17.) Paulius VI šv. Petro bazilikoje paskelbė palaimintuoju Tėvą Maksimilijoną Kolbe. Jis buvo nacių nukankintas 1941 m. rugpiūčio 14 d. Kankinio mirtį jisai sutiko liūdnei pagarsėjusiam Auschwitzte, kur žuvo apytikriai keturi milijonai lenkų ir žydų. Auschwitz yra vokiškas pavadinimas, o lenkiškas tos vietovės vardas yra Oświęcim, netoli Krokuvos miesto. Toje mirties stovykloje galėjo būti sugrūstų apie 200.000 kalinių. Mirties priemonės buvo įvairiausios ir šiurpulningiausios; jas galėjo išgalvoti tik iškrypęs protas ir baisiausios žmonių neapykantos kupina širdis: dujų kameros, nuodingi chemikalai, kartuvės, šautuvai ir badas. Šio straipsnio autoriui teko matyti pasibaisėtinus krematoriumus Dachau stovykloje, bet tie, kurie matė Auschwitz, pasakoja, kad ši stovykla perviršijo visas kitas, kad ir pats Dante savo "Pragare" negalėjo išgalvoti baisesnių scenų.

BUSIMOJO KANKINIO JAUNYSTĖ

Raimondas Kolbe gimė 1894 m. netoli Lodzės, Lenkijoje. Šeima buvo kukli, tėvas rimtas, darbštus, turėjo nedidelę audimo įmonę. Motina — tikra šventoji: pamaldi, dievobaiminga, rūpinosi tik vaikais, virtuve ir bažnyčia. Pasakojama, kad berniukui pasirodžiusi Dievo Motina ir pasiūlusi pasirinkti du vainikus: baltą arba raudoną. Vėliau buvo aiškinama, kad raudonas vainikas simbolizavęs jo kankinio mirtį. Nesigilinsime į šio pasakojimo ar apsireiškimo prigimtį, tik žinoma, kad berniukas po to pasidarė labai rimtas ir didelis Dievo Motinos garbintojas. Toks pasiliko per visą savo gyvenimą.

Tėvai pranciškonai jo parapijoje vedė misijas. Per misijas pamokslininkai pasakė, kad prie Lvovo jie turi kolegiją, kur berniukai gali mokytis. Raimondas išdrįso ir ten

nuvažiavo. Jis buvo labai talentingas, ir pranciškonai labai apsidžiaugė, kai jis pareiškė norą tapti vienuoliu. Viskas ėjo sklandžiai. Būdamas 17 m. amžiaus, jis padarė įžadus, gaudamas Maksimilijono vardą. Viršininkai jį pasiunčia į Romos Gregorianumo universitetą, kur jis gauna filosofijos ir teologijos daktaro laipsnius.

TĖVAS M. KOLBE — APAŠTALAS

Ypač visus stebino Tėvo Kolbe didelė pagarba Dievo Motinai. Jis ją visuomet vadinavo Nekaltąja, o daugelį namų ir vienuoliškų savo įkurtų įstaigų jis vadino *Nekaltosios vietovėmis* (Nepokalanow). Jis įsteigė Marijos Karžygių draugiją ir pradėjo leisti šios draugijos mėnesinį žurnalą. Šie Marijos karžygiai susilaukė labai didelio pasisekimo, ne tik Lenkijoje, bet ir Italijoje, Belgijoje, Olandijoje. Vyresnieji, pastebėję Tėvo Kolbe nepaprastus organizacinius gabumus, jį išsiuntė į Japoniją. Ten, netoli Nagasaki, jis įsteigė "Marijos vietovę". Kai 1945 m. ten krito atominė bomba, ši Marijos vietovė visiškai nenukentėjo. 1932 m. panašius namus jis įsteigė Indijoje. Reikia stebėtis, kaip šis vienuolis, amžinas džiovininkas ir su skauduliais kūne, tiek daug galėjo dirbti. Dėl sveikatos turėjo palikti Japonijos misijas ir grįžti į savo gimtinę 1936 m. Dar prieš išvažiuodamas į misijas, jis buvo sumanęs daug naudingų darbų savo paties krašte. 1926 m. gavo iš kunigaikščio Drucki-Lubecki didelę nuosavybę netoli Varšuvos. Ten T. Kolbe įsteigė ištiesą miestą su nuosava elektros stotimi, spaustuve, ligonine, radijo stotimi, ugniagesių komanda. Čia įsikūrė visos ordino mokyklos su filosofija, teologija ir naujokynu. Prieš pat karą čia buvo susibūrę 762 pranciškonai, 140 klierikų, 609 broliukai su įvairiomis specialybėmis, nes reikėjo daug specialistų aptarnauti toms visoms minė-

toms įstaigoms. Tai buvo didžiausi vienuolių namai visame pasaulyje. T. Kolbe buvo labai geras vyresnysis, visur mokėjo išlaikyti vienuolišką dvasią, sakydamas, kad gražiausia Marijos vietovė yra žmogaus siela.

KRYŽIAUS KELIAS

Vokiečiai 1939 m. žaibo greitumu užpuolė Lenkiją. Tai buvo tamsiausia tautos gyvenimo naktis. Prasidėjo areštai, kalinimai ir šaudymai. Daug vienuolių, taip pat ir T. Kolbe, buvo suareštuota. Karas, kaip siaubas, greitai praėjo. Kaliniai buvo paleidžiami. Apie 14 mėnesių buvo ramu, bet 1941 m. vasario mėnesį vėl prasidėjo areštai. T. Kolbe su kitais vienuoliais buvo areštuotas ir išvežtas į Varšuvą. Po 3 mėnesių jis pateko į Auschwitzą. 53 metų amžiaus žmogus, chroniškas ligonis, be abejo, turėjo daug kentėti. Susirgęs tris savaites išgulėjo ligoninėje, paskui buvo perkeltas į kitą skyrių. 1941 m. liepos 31 d. pasklido žinia, kad iš to skyriaus pabėgo vienas kalinys. Iš vakaro komendantas pagrasino, kad bus blogai, jeigu pabėgėlis negrįš. Kitą rytą per patikrinimą buvo pranešta, kad kalinys negrįžo, užtat visi bus nubausti. Visi to skyriaus kaliniai buvo palikti karštoje vasaros saulėje, gavę tik pusę valandos sriubai srėbti, kuri buvo panašesnė į pamazgas, negu į sriubą.

"AŠ ESU KATALIKŲ KUNIGAS"

Vakare stovyklos komendantas, sušaukęs visus 20 to skyriaus kalinius, suriko: "Kadangi pabėgėlis neatsirado, tai 10 iš jūsų mirs badu". Pasmerktieji mirti badu negaudavo nei jokio valgio, nei gėrimo. Be valgio dar galima ilgiau išbūti, bet be vandens žmonės labai kankinasi. T. Kolbe nebuvo tų pasmerktųjų tarpe. Pasmerktieji pradėjo labai jaudintis, dejuoti, aimanuoti. Ypač vienas jų visai nustojo pusiausvyros ir pradėjo balsu šaukti: "Oi, Dieve, mano žmona, mano šeši vaikai, kaip jie be manęs gyvens, kas jais rūpinsis?" Štai netikėtai išeina vienas kalinys į priekį ir artinasi prie komendanto, kuris labai išsigando, manydamas, kad prieš jį daromas atentat.

Labai susijaudinęs, klausia, kas jis esąs ir ko norįs. Tas drąsuolis sako: "Aš esu katalikų kunigas. Aš neturiu šeimos, aš galiu mirti, bet paleisk šitą, o mane paimk jo vieton į badaujančiųjų celę". Komendantas susijaudino, nervingai mostelėjo ranka, tuo parodydamas, kad sutinka. Paėmė sąrašą, išbraukė F. Gajowniczek pavardę ir jo vieton įrašė Max Kolbe, kuris su kitais buvo nuvestas į badu mirštančiųjų celę. Tie žodžiai "aš esu katalikų kunigas", ištarti šioje vietoje ir šiose aplinkybėse, Tėvui Maksimilijonui Kolbe užpelnė palaimintojo ir vėliau, be abejo, užpelnys šventojo titulą. Jis įėjo į pačių garbingiausių Bažnyčios narių sąrašą – tapo šventu kankiniu. Tuose žodžiuose "aš esu katalikų kunigas" Paulius VI matė tiek grožio, tiek pasišventimo, tiek pasiaukojimo ir meilės, kad Bažnyčiai yra garbė turėti tokių kunigų, kurie sužiba kaip žvaigždės sunkiose sąlygose.

Paskutinės dienos toje mirties celėje praėjo pamaldžiai: visi kalbėjo rožančių, giedėjo giesmes, kol vienas po kito sugriūdavo ir amžinai užmerkdamo akis. Jau antrą savaitę beliko keturi. Ilgiausiai ištverė T. Kolbe. Visiškai nevalgydamas ir negerdamas, jis sulaukė 14 dienų. Komendantui atrodė, kad tai per ilgai tęsiasi, į tą celę reikėjo kitus atgabenti, todėl slaugytojui įsakė jį pribaigti. T. Kolbe sėdėjo, atsirėmęs į sieną, kai įėjo slaugytojas su švirkštu. Kunigas ramiai atkišo kairiąją ranką, į kurią tuoj buvo suleista karbolinės rūkšties. Taip ir pasibaigė Tėvo Maksimilijono Kolbe žemiškasis gyvenimas.

Šio herojaus beatifikacija įvyko 1971 m. spalio 17 d. Tai buvo tikra apoteozė. Atvyko daug maldininkų iš Lenkijos, taip pat ir F. Gajowniczek, už kurį T. Kolbe mirė. Jis mirė už šią šeimą, grąžindamas žmonai vyrą, vaikams tėvą, savo krauju nupirkdamas tai šeimai laimę. Šeimai, kurios jis net nepažinojo. Tai mes vadiname krikščioniškąja meile. "Aš esu katalikų kunigas. Paleisk šitą, imk mane mirti už jį". Taip, tokių heroiskų artimo meilės pavyzdžių pasitaiško net ir dvidešimtame amžiuje!

KRISTUS - VISŲ KRIKŠČIONIŲ SUARTĖJIMO PAGRINDAS

ALFONSAS GRAUSLYS

Paskutiniuoju metu ekumenizmo dvasia yra skelbiama ir ugdoma visų krikščionių. Tai yra įvairių krikščionių bažnyčių vienu kitiems atsivėrimas su ta teigiama mintimi, kad mes vieni kitiems turime ką duoti, kad vieni iš kitų galime pasimokyti ir vieni kitus praturtinti. Juk ir apaštalas sako: "Patikrinkite viską, kas gera pasilaikykite" (1 Tesal. 5, 21). Tad ekumenizme slypi noras dalintis tiesos duona ir meilės vynu.

Ekumeninis sąjūdis, siekdamas visų krikščionių suartėjimo, nori šalinti tas visas kliūtis, kurios suartėjimą trukdo ir susiskaldymą palaiko. Tai todėl, kad susiskaldymas yra mūsų nuskurdimas ir silpnybė, nes juk stiprybė glūdi vienybėje.

Tikriausias mūsų visų suartėjimo kelias yra Kristus, kurį labiau pažindami ir mylėdami bei visus jo norus iš meilės vykdydami, galime visi susitikti Kristuje. Kaip du metalo gabaliukai turi būti iki raudonumo įkaitinti, kad suminkštėtų ir galėtų susijungę tapti vienu gabalu, taip reikia per Kristų ir per meilę jam mums visiems susitikti, kad galėtume virsti vienu. Tik jį mylėdami, jo širdies troškimą "kad jie būtų viena" paversime savos širdies reikalu. Tik mylėdami Kristų, jo norimą krikščionių susijungimą įjungsime į savo gyvenimo turinį.

Jei kam krikščionių susijungimas visai nerūpi, jei dėl krikščionių susiskaldymo jam širdies neskauda, tai tik todėl, kad jis Jėzaus Kristaus nemyli ir todėl jo pareikštų norų negirdi. O pamilę Kristų, mes negalėsime nepamilti ir jo įkurtos Bažnyčios, kuri yra tam tikra prasme Kristaus tąsa ir jo kitu būdu išikūnijimas. Mums negalės neskaudėti širdies dėl jos susiskaldymo, nes dėl to susiskaldymo kai kas Kristaus Bažnyčios net atpažinti negali.

Pamilę Kristų, mes pamilsime ir kiekvieną krikščionį, kurs, per krikštą įjungtas į Kristų (anot Bažnyčios tėvų, tapęs "antruoju Kristumi"), mums primins Kristų. Besimylintieji krikščionys, bendraudami savo tarpe, bendraus ir su pačiu Kristumi, kuris, anot paties Viešpaties žodžių, slepiasi už kiekvieno žmogaus: alkano, trokštančio, nuogo, ligonio, esančio kalėjime. Jiems visiems kančios palengvinimas yra lygus paties Kristaus kančios palengvinimui, nes jis yra aiškiai pasakęs: "Kiek kartų jūs tai padarėte vienam šitų mano mažiausiųjų brolių, man padarėte" (Mat. 25, 40).

Mylėdami Kristų ir dėl Kristaus mylėdami savo tarpe, mes atsiversime ir tiesai aplamai (pasiryžę ją priimti, jeigu tik geriau ją pažinsime, negu iki šiol esame pažinę), ir atsiversime tai konkretesnei tiesai, kuri mums kalba per sąžinės balsą, įsitikinę, kad už tos geros valios, pasireiškiančios sąžinės įsitikinimu, stovi tas, kurs apie save pasakė: "Aš kelias, tiesa ir gyvenimas. Nė vienas neateina pas Tėvą, kaip tik per mane" (Jon. 14, 6). Kad mūsų meilė Kristui veda į krikščionių vienybę, tai yra pasakyta ir "Ekumenizmo dekretu": "Teatsimena visi krikščionys, kad juo labiau jie stengsis gyventi Evangeliją, juo sėkmingiau jie ugdys krikščionių vienybę". O gyventi Evangeliją – tai vykdyti valią to, kurį mylime. Todėl "Ekumenizmo dekretas", skelbdamas Katalikų Bažnyčios atsinaujinimą, tarp kitko sako, kad širdies atsivertimas, gyvenimo šventumas ir maldos krikščionių vienybės intencija yra ekumenizmo siela.

Krikščionių susijungimas gali įvykti tik mūsų visų meilėje Kristui ir savitarpio meilėje, nes, tik meilėje širdims susiderinus, tegali susiderinti ir jų mintys, nes tikrai besimylintieji visada susikalba.

Šalia tarpusavės meilės ugdymo reikia išimastyti ir į mūsų išpažįstamą krikščionybės tiesą, ir pamatyti, kiek daug mes visi krikščionys turime bendro. Taip pat pamatysime, kad yra daugiau to, kas mus vieniija, negu to, kas skiria. Bendras tikėjimo išpažinimas, kurį visi kalbame, tai įrodo. Dėl to dažnai turėtume save klausti, ar ne per daug mes kalbame apie tai, kas mus skiria, ir ar ne per mažai apie tuos daug didesnius dalykus, kurie mus jungia.

Tam tikra, ir, galima sakyti, labai esminė, vienybė visų krikščionių tarpe visą laiką egzistavo ir tebeegzistuoja. Juk mes visi per krikštą esame įjungti į Kristų: "Kurie tik esate pakrikštyti Kristuje, tie apsilinks Kristumi... jūs visi esate vienas Kristuje Jėzuje" (Gal. 3, 27-28). Tad krikštas yra nematomas vidinis visų susiskaldžiusių krikščionių vienybės pagrindas. Visi gauname tą pradinę pagrindinę Dievo malonę ir šv. Dvasią; visų krikščionių sielose per krikštą pasėjami tikėjimo, vilties ir meilės daigai. Tik prarastai Dievo malonei atgauti ir ją išlaikyti vienos bažnyčios turi daugiau priemonių, kitos mažiau. Tačiau Kristaus suteikta jo įsteigta Bažnyčia malonių srovė, tekėdama didžiąja upės srovės vaga, nuteka ir į tuos upelius, kurie turi ryšį su Kristumi per krikštą. Bet trečiajame krikščionybės šimtmetyje buvo kilęs sąjūdis, kuris tuo metu kilusioms klaidatikiyboms norėjo nutraukti Dievo malonės srovę, nenorėdamas pripažinti jų krikšto galiojimo. Tuo būdu visų laikų ekumenizmas būtų sunaikintas, jis būtų pasidaręs nesėkmingas. Tik popiežius Steponas išgelbėjo ekumenizmo ateitį ir svarbiausią visų krikščionių ryšį, pripažindamas tuo metu nuo krikščionių bendruomenės atsiskyrusiųjų krikšto teisėtumą ir galiojimą.

Šalia krikšto ir tikėjimo Kristumi, jo dievybės ir dieviškąją pasiuntinybę, antrasis didysis sakramentas nuo pat krikščionybės pradžios — tai Eucharistija, šv. vakarienė ar šv. auka. Nors krikščionys nekatalikai, išskyrus stačiatikius, kitaip supranta šventosios ir gyvosios Viešpaties Duonos paslaptį, tačiau, anot II Vatikano susirinkimo

Ekumeninio dekreto, "šventoje Vakarienyje minėdamos Viešpaties mirtį ir prisikėlimą, jos. (t. y. krikščionių bažnyčios) išpažįsta, jog tuo yra pareiškiamas gyvybinis bendravimas su Kristumi". Jei taip, tai krikštas ir šv. Duona, tie didieji pirmųjų šimtmečių sakramentai, savo esmine reikšme (nors ir skirtingu Eucharistijos supratimu) yra visose didžiosiose krikščionių bažnyčiose.

Tiesa, atėjus Dievo Apvaizdos numatytam krikščionių pilnesniam susijungimui, visiems besijungiantiems reikės šio to neseminio atsižadėti, viename kitame dalyke nusileisti, kaip ir šeimoje kiekvienas turi daugiau ar mažiau apsisvaržyti, kad kitas šalia jo galėtų kvėpuoti, nes "jei kviečių grūdas nekris į žemę ir nebus apmiręs, jis pasiliks vienas, o jeigu jis bus apmiręs, jis neš daug vaisiaus" (Jon. 12, 24-25). Visuose mumyse, t. y. visose krikščionių bažnyčiose, turės pranykti tai, kas nėra Kristaus, kad Kristus galėtų mumyse pilnai augti ir viešpatauti. Kiekviena bažnyčia turės pati sau pasakyti, kaip Jonas Krikštytojas: "Reikia, kad jis augtų, o aš eičiau mažyn" (Jon. 3, 30). Kiekviena bažnyčia turės pažinti savo ribotumą ir apsiriboti, nušlifuoti savo kampuotumus, kad kiti galėtų šalia jos ir drauge su ja būti. Bet tai nebus uniformizmas, bet apšlifuotas pluralizmas, kuris praturtins Bažnyčią. Šiai iš krikščionių bažnyčių susijungimo praturtinimo galimybei Katalikų Bažnyčia rengdamasi, II Vat. susirinkimo Ekumeniniame dekrete sako: "Katalikai privalo džiaugsmingai pripažinti ir įvertinti atsiskyrusiuose broliuose sutinkamas vertybes, kylančias iš bendro paveldėjimo" (čia dar galėtume nuo savęs pridėti, kad ne tik iš bendro paveldėjimo, bet ir jų pačių atrastas ar sukurtas vertybes. A. G.). Toliau dekretas priduria, kad "visa, ką šv. Dvasios malone atsiskyrusieji broliai nuveikia, gali prisidėti ir prie mūsų sukilninimo".

Čia svarstydami tas mintis ir nuotaikas, vedančias į krikščionių susijungimą, mes, katalikai, ir visi krikščionys nekatalikai turime nusikratyti to prietaro, jog tik katali-

kai siekia krikščionių susijungimo, o kiti krikščionys tuo mažiau rūpinasi. Toks galvojimas nėra teisingas. Taip galvojantieji nepažįsta faktų. Tiesa, Ekumeninis dekretas sako: "Susirinkimas ragina visus katalikus... uoliai dėtis prie ekumeninio sąjūdžio". Taip pat sako, kad "katalikai privai-
lo rūpintis žengti į juos (t. y. į krikščionis nekatalikus) pirmuosius žingsnius", o vis dėlto yra tiesa, kad krikščionys nekatalikai ekumeninį sąjūdį pradėjo gerokai anksčiau, negu mes, katalikai. Taip pat yra tiesa, kad krikščionys nekatalikai yra sukūrę po pastutinio didžiojo karo vienintelę šios rūšies labai rimtą vienuoliją specialiai krikščionių susijungimo minčiai ugdyti ir melstis to susijungimo intencija. Toji vienuolija yra Prancūzijoje, Burgundijos provincijoje, Tai-ze vietovėje. Ši vienuolija yra kasdien šimtų žmonių lankoma. Ten visų bažnyčių dvasiškiai, taip pat ir katalikų kardinolai bei vyskupai, jaučiasi kaip namie. Ten Susitaikymo bažnyčioje visi krikščionys, tad ir katalikai, turi progos laikyti savas pamaldas. Toji vienuolija, galima sakyti, jau gyvena avansu, tokia nuotaika, lyg krikščionių susijungimas jau būtų įvykęs. Toji vienuolija šiandien yra stipriausia krikščionių susijungimo tvirtovė. Ši tvirtovė yra labai Katalikų Bažnyčios vertinama. Jos įkūrėjas Roger Schutz ir artimiausias jo bendradarbis Max Turian jau ne kartą popiežiaus Jono XXIII ir Pauliaus VI buvo priimti privačiose audiencijose. Ir šiuo metu prieš kelias savaites esame skaitę spaudoje, kad Max Turian yra paskirtas pasiuntiniu prie Vatikano.

Baigdami šias mintis dėstyti, turėtume ateityje gyventi bent šiomis nuotaikomis: kol dar negalime duoti pasauliui vieno tikėjimo pavyzdžio, tai bent rodykime pagarbą vieni kitiems, ginkime vieni kitus nuo antikrikščioniškų užpuolėjų, rodykime vieni kitiems nuoširdžios simpatijos ir meilės, kad galėtume ištrinti ir užtušuoti tą papiktinimą, kurį sukėlėme pasauliui, praeityje vieni kitus pravardžiuodami, vieni su kitais kovodami, vieni prieš kitus kalbėdami. Visi turime jaustis vienos krikščionių šeimos

nariais, kurios gero vardo išlaikymu visi turime būti susirūpinę, visada atsimindami, kad jei neapykanta griaua, tai meilė stato. Be meilės krikščionių vienybė niekada neįvyks — tai bus tik vaizduotės ir svajonių padaras.

BRUzdėjimas šiaPUS, BRUzdėjimas anAPUS

A. PAŠKUS

Šiandienos pasaulis neramus. Jis bruzda, urzgia, maištauja. Ir rytuos ir vakaruos, ir šiaPus ir anapus geležinės uždangos nepasitenkinimas veržiasi į paviršių. Vienur jis neramiai spiaudosi, lyg vulkano lava; kitur tyliai trykšta, lyg šaltinio vanduo. Visur betgi to nepasitenkinimo srovės, atrodo, kyla iš laisvės troškimo versmių. Reikalaujama laisvės moterims, rasėms, kultūroms, asmenims, religijoms ir t. t. Laisvės principas tapo moderniosios istorijos pagrindine tema. Dabarties žmogus laisvę garbina, jos siekia, už ją kovoja. Iš tiesų, laisvė ir yra žmogaus esminė dimensija. Be jos jis negali vesti tauraus gyvenimo. Be jos jis negali būti žmogumi. Laisvės idėja yra neatskiriama išipynusi į dabartinio žmogaus buities audinį. Veržimasis į laisvę jaučiamas šiaPus ir anapus geležinės užtvaros; komunistinėj imperijoj ir vakarų demokratijose; pasaulinėse ir religinėse bendruomenėse. Bendrijos nepaisančios žmogaus laisvės troškimo, nežiūrint kokios jos bebūtų, tautinės, tarptautinės, bažnytinės ar politinės, yra pasmerktos ankstyvesnei ar vėlyvesnei mirčiai. Žmogus juk yra vienintelis žemės gyvūnas, pajėgias su-traukti prievartos grandines. Tačiau ne visur tie prievartos varžtai vienodi, užtat ne visur vienodai stiprios ir pastangos juos sulaužyti. Ne visur vienodai leidžiama ir individo laisvei pasireikšti.

LAISVĖ ČIA, LAISVĖ TEN

Laisvės, kaip ir meilės, žodis, gal būt, labiausiai žmonių kalboje piktnaudojamas. Ne visiems laisvė reiškia tą patį dalyką. Laisvė vilkui ir laisvė ėriukui, laisvė vanaugui ir laisvė viščiukui – tai du skirtingi dalykai. Šiame gi kontekste mes laisvę suprantame beklūtinių žmogaus skleidimąsi, žmogiško potencialo išugdymą. Būti laisvu tad ir reiškia netrukdomai skleistis gėriui. Būti laisvu reiškia būti nesuvaržytu siekiant gėrio. Būti laisvu reiškia būti pilnutiniu žmogumi. Tokia laisvės apibrėžtis suponuoja žmogaus pajėgumą save kontroliuoti, galią tikrovę pažinti ir tarp duotų alternatyvų pasirinkti.

Vis dėlto reikia prisipažinti, kad formaliniu atžvilgiu toks laisvės nusakymas beveik atitinka marksistinės laisvės sąvoką. Marksas taipogi siekė individą išlaisvinti iš ekonominio nepritekliaus, kad tokiu būdu žmogui sugrąžintų galimybę susijungti su bendruomene ir gamta. Marksas tikėjo, kad, sutraukęs skurdo grandines, individas pasieks žmogišką pilnumą sandaroje su kitais žmonėmis ir jį supančia gamta. Kitaip tariant, per privačios nuosavybės panaikinimą pašalinus išnaudojimą, žmogus pasidarys laisvas. O laisvas marksistinis žmogus bus geras žmogus. Nebus jis nei gobšus, nei grobuoniškas, nei išnaudotojas. Jo kaip individo interesai sutapsią su bendrijos interesais. Bendruomenės laimėjimai bus jo laimėjimai, jo džiaugsmas bus bendrijos džiaugsmas. Laisvas žmogus bus doras žmogus, taigi nei savo charakteriu, nei iš jo plaukiančiu elgesiu negalės kitiems pakenkti. Jei taip, tai Markso žmogus jau nebesiskiria nuo šv. Augustino žmogaus idealo: mylėk ir daryk ką nori (ama et fac quod vis). Ir šv. Augustino žmogus yra geras, doras žmogus, kuris kitiems negali pakenkti. Meilėje juk nėra vietos neapykantai. Meilė visad išsiskleidžia rūpesčiu kitiems. Meilėje ir laisvė, ir gėris, ir tiesa nebesikryžiuoja. Taigi Markso sekuliarinis ir Augustino religinis šventasis yra idealūs laisvi žmonės. Vienok šią idealią

būklę pasiekti abiemis individams, marksistiskam ir augustiniškam, reikalinga išorinė pagalba. Be jos individas negalės tapti laisvu, taigi ir doru žmogumi. Augustino žmogui tą pagalbą teikia Bažnyčia, tarpininkaudama dieviškų malonių dovanas. Markso žmogui tokią paspirtį duodanti komunistų partija, neklaidingai aiškindama dialektinį istorijos vyksmą. Deja, šiame taške krikščioniškosios ir marksistinės laisvės keliai išsiskiria. Šiame taške iškyla marksistinės tragedijos kontūrai – laisvinimas virsta pavergimu. Kaip tik šioje vietoje slypi ir komunistinės prievartos grandinių raktas – tikrovei prieštaraujanti mitinė prielaidos. Jos marksistinės laisvės idealą ir paverčia į priespaudos ir į tironijos tikrovę.

Pirmoji prielaida teigia, kad žmogus yra labiausiai apspręstas (ne tik paveiktas) ekonominių sąlygų. Pakeitus gamybos sąlygas, keisis ir pats žmogus. Panaikinus privatinę nuosavybę, tai yra atėmus iš privačių rankų gamybos įrankius, pranyks išnaudojimas bei žmogaus alienacija. Žmogus taps idealia būtybe, o žmonijos bendruomenė – žemės rojumi. Tuomet priešas virs broliais, išnaudotojas – bendradarbiu, vilkas – ėriuku. Antroji marksistinės religijos dogma tvirtina, kad tik vienam Karoliui Marksui buvo lemta suvokti galutinę istorijos prasmę. Be to, Markso apreiškimo neklaidingo aiškinimo dovana esanti suteikta tik vienai "šventajai galvai", partijos sekretoriui. Ji, ta "šventojo galva", tik viena tikrai supranta objektyvų istorijos vyksmą. Ji oficialiai ir atstovauja žmonijai. Ji esanti ir žmonijos smegenys, ir jos sąžinė. Per ją pasireiškia žmonijos objektyvus galvojimas. Kas jai prieštarauja, tas prieštarauja žmonijai, tas yra reakcionierius ir žmonijos priešas. Šitokia mistinė prielaida ir sunaikino autentiškai laisvei skleisti būtinus pagrindus: minties, žodžio ir veiksmų laisvę. Ji ir pagimdė tokią "šventąją galvą", kaip Stalinas, nužudžiusį milijonus žmonių. Dar blogiau – ji, toji komunistų partijos neklaidingumo dogma, paliko atviras duris kitam Stalinui.

Šalia šių mitinių prielaidų Marksas iškelė vieną labai realistišką ir svarbią žmogiškosios egzistencijos sklaidą — ūkinių veiksmų reikšmę žmogaus gyvenime. Be laisvės nuo skurdo ir kitos laisvės maža beturi reikšmės. Be garantuoto uždarbio, prideramo atlyginimo ir reikiamų ekonominių apsidraudimų žmogus autentiškai išsiskleisti negali. Šia prasme Markso filosofija darosi aktuali ir vakarų pasauly. Šia prasme Marksas vakaruose lyg iš naujo "atrandamas". Tačiau žmogus tiesiasi ir kitom kryptim: politinė, tautinė, kultūrinė bei dvasinė. Taigi individo autentiška laisvė ir reikalauja politinių, tautinių, kultūrinių ir religinių laisvių. Užtat žmogui privalo būti leista pasirinkti valdžios formą, išsiugdyti tautinį ir individualinį savitumą, ieškoti tiesos ir viešai išpažinti savo tikėjimą ar netikėjimą Dievu. Tik šiose sąlygose tegalima respektuoti žmogaus nelygstamą vertę.

Bet ir vėl priejome kryžkele, kurioje komunistų diktatūros ir vakarų demokratijų keliai išsiskiria. Suminėtų laisvių pagrindai vakaruose dar tebėra tvirti. Tiesa, kai kurios laisvės gana ribotos, kai kur jos iškreiptos ir sužalotos, bet visur jos yra. Gi anapus geležinės uždangos piliečiui šios laisvės tebėra dar tik svajonių pasaulyje, neįgyvendinamoj utopijoje. Užtat ir bruzdėjimas čia ir ten turi kitus siekius ir skirtingus būdus. Liaudies "demokratijų" gyventojai siekia to, ką vakarų piliečiai jau seniai turi. Vengrijos sukilimo kovotojai (1956) pvz. siekė 19 amž. liberalizmo idealų: laisvės, lygybės ir brolybės. Jie kovojo už tiesą, teisybę ir laisvę. Tos pačios Vengrijos rašytojai (Petofi grupė) reikalavo, kad jiems būtų leista pasmerkti tironišką valdžią, prievarta primestančią žmonėms klaidingas vertybes. Jie reikalavo, kad jiems būtų leista rašyti tiesą romanuose, poezijoje ir laikraščiuose. Rusų intelektualai vis labiau ir labiau bruzda, reikalaudami laisvės tiesai. Tuo tarpu anglosaksų demokratijos spaudos, informacijos ir kūrybos laisvė yra tapusi kasdieninė duona, kurios visi apsieičia turi ir kurios niekas labai nevertina. Vakarų demokratijos žmogus šiuo metu žvelgia daug toliau

už savo brolių rytuose. Šiaurės Amerika pvz. pasiekė tokį ūkinės gerovės laipsnį, kur gėrybių pakankamai prigaminama visam kraštui. Svarbu jas tik tinkamai kiek galima teisingiau padalinti. Pyrago užteks visiems, reikia tik kad kiekvienas gautų po gabalą. Šiuo metu vakarų žmogus galvoja, kaip mokslą ir techniką palenkti didesniai žmogaus išlaisvinimui; kaip pakeisti bendruomenę, kad jos nariai gyventų taikoje, ilsėtus laisvėje, dirbtų su pasišventimu ir sumanumu, mylėtų su aistra ir rūpesčiu; angažuotus vertybėms, kurios jų gyvenimui duotų ir darną, ir sąryšį, ir kryptį. Tokie siekiai sukelia sveiko nerimo ir neišvengiamos maišaties. Deja, vakaruose, o ypač Jungtinėse Amerikos valstybėse, pastebima daug ir liguisto, patologiško bruzdėjimo žymių.

VIENAIP ČIA, KITAIP TEN

Bruzdėjimas vakaruose kartais pavadinamas revoliucijos vardu. Gi rytų Europos ir vakarų maištininkams kartais duodamas tas pats taurus laisvės kovotojų pavadinimas. Radikalioji tų "laisvės kovotojų" grupė Amerikoje save laiko revoliucionieriais ir aktyviai siekia demokratinės tvarkos ir jos institucijų sunaikinimo. Nei švelnieji, nei radikalieji revoliucionieriai Amerikoje nevertina nei laisvės, nei demokratijos, nes jos jie apsieičia turi. Laisvės ir demokratijos vertę jie supras tik jas praradę. Tik tuomet jie sužinos, kas laisvė yra ir kaip už ją reikia kovoti. Tik tuomet jie ir bus verti laisvės kovotojų vardo. Šiuo atžvilgiu revoliucionierius čia jau skiriasi nuo revoliucionieriaus ten. Rytų Europos maištininko akys visada mato Sibiro taigas. Amerikiečiui bruzdininkui sunkiai suprantama, kad kiekvienas 20 šimtmečio totalitarinis režimas remiasi koncentracijos stovyklų principu. Revoliucijai pasisėkus, tai yra sugriovus demokratiją, iš jos griuvėsių iškils spygliuotos stovyklų tvoros. Už jų pirmiausia pakliūs morališkai ir intelektualiai jautrūs maištininkai.

Amerikietiškas revoliucionierius yra savimi patenkinta, visa žinanti, jausminga ir

netolerantiška būtybė. Ji po velnių pasiunčia ir protą, ir tvarką, ir laisvę, ir demokratiją, kai mato žmones alkstančius ir žūnančius. Ji naiviai tiki, kad, sunaikinus esamą sistemą, pranyksiąs savaime ir skurdas, ir vargas. O rytų maištininkas gyvena baimėje, vienetvėje ir nepasitikėjime. Jis kantariai ir ryžtingai siekia kuklių tikslų. Jis trokšta teisingumu paremtos tvarkos ir daugiau laisvės kiekvienam gyventojui. Jis žino, kad mažiausia valdančiųjų nuolaida yra didi jo pergalė, nes sujudina sistemos pagrindus. Jis taip pat žino, kad totalitaristinėje valstybėje revoliucija nėra galima. Per didelė ir mechanizuota kontrolė užgniauzia bet kokius mėginimus. Tuo tarpu jo bendraamžis vakarietis nenori tikėti, kad žmonių dauguma demokratiniam krašte revoliucijos nenori ir jų, maištininkų, nesupranta. Amerikos sukilėliai savų pažadų ir neturi, nebent betarpišką smurtą. Jie paprastai kalba kitų vardu: geto gyventojų, Vietnamo liaudies vardu, neturėdami iš jų jokio įgaliojimo. Gyventojų jie nėra nei mėgstami, nei mylimi, tik valdžios toleruojami. Priešingai, rytų Europos maištininkas žmonių šiltai sutinkamas. Patriotai juos gerbia, bet valdantieji jų neapkenčia. Rytų revoliucionierius kalba savo vardu prieš esamas negeroves, atstovaudamas didesnei gyventojų daliai. Jo kalba, lyg žaibas tamsią naktį, perskrodžia dangaus skliautus. Jį supranta ir žmonės, ir komunistų valdžia. Valdžios atstovai tiksliai jaučia protestų reikšmę ir pavojų, todėl ir yra pasiryžę protestuojančius sunaikinti.

Laisvosios šalies bruzdėtojų demonstracijos išrodo lyg šventiška iškyla. Jie randa joje draugų, solidarumo, pasilinksminimų. Jei jie laikosi įstatymų ribose, jiems negresia joks pavojus. Jie gali skusti, šūkauti, plūstis. Jei tik nenaudoja smurto, nedaužo žmonių ir daiktų, tvarkos sargai jų neliečia. Vis dėlto vakarietiški maištautojai stengiasi išprovokuoti policiją, kad žmonių akyse ją sukompromituotų, o save, išsitepus raudonais dažais ar gyvulių krauju, pasiskelbtų kankiniais. Ta televizijos kamerų šviesoje "kankinystė" ne tik padidina maištauto-

jo populiarumą, bet dažnai ir jo pinigines įplaukas. Tuo tarpu rytų demonstrantui yra lygiai pavojingi ir tankų vikšrai, ir televizijos akys. Jis turi saugotis viešumos, kad neišduotų kitų. Užtat jis stengiasi neišprovokuoti valdžios sargų. Jis neieško nei nuotykių, nei muštynių. Jis tylus, apsisprendęs, tvirtas herojus. Smurto žodis jį gąsdina, nes jis puikiai žino, kad smurtas visad nūsikus prieš jį. Jis siekia pasikeitimo be jėgos. Tuo tarpu jo kolega vakaruose tokiu kitimu nesidomi. Demokratijoje, ypač Amerikoje, keitimasis yra kasdienis reiškinys. Užtat jis revoliucionieriaus nei traukia, nei domina. Jis ieško staigių, dramatiškų pasikeitimų, kurie dirgintų jo jausmus ir sukeltų romantiškas revoliucijos iliuzijas. Jam, demokratijos revoliucionieriui, gyvenimas kad ir teisingų įstatymų pagrįstoj tvarkoj atsiduoda konformizmu ir pasyvumu. O teisingo įstatymo tvarka yra rytų laisvės kovotojo utopija. Už ją, vakariečių pragmatinėm akim žiūrint, jis moka nelygstamai aukštą kainą.

Pagaliau tarp daugelio "šiapusinio" ir "anapusinio" revoliucionieriaus skirtumų verta paminėti ir skirtingą mintijimo būdą. Amerikietiškam maištininkui didžiausias priešas nėra nei institucijos, nei imperializmas, nei kapitalizmas, bet laisva mintis, kito žmogaus protavimas. Vadinamojo amerikietiško revoliucionieriaus galvojimas yra stereotipinis. Jam, kas yra bloga, yra absoliučiai bloga; kas kiek gražu – visuotinai gražu, kas kiek teisinga – absoliučiai teisinga, ir jei kas kiek klaidinga – absoliučiai klaidinga. Visa tikrovė jo galvoje yra tiksliai sugrupuota, aiški, permatoma ir suprantama. Vienoje grupėje yra teisieji – tai jie patys (maištininkai); kitoje – prispaudėjai, išnaudotojai – tai visi nerevoliucionieriai. Toks mitinis galvojimo būdas vieną tiesos atlaužėlę paverčia visuotine, visą tikrovę apimančia tiesa. Bet žinome, kad ir teisingi paskiri faktai, išimti iš juos supančios komplikotos tikrovės ir suabsoliutinti, virsta klaida. Bet revoliucionieriams tiesa ir nerūpi. Jiems rūpi veikimas. O veiksmui reikalinga jėgos, emoci-

nio užsidegimo. Toks simplicistinis galvojimas ir tarnauja emocijų sutelkimui, o ne tiesos pažinimui. Toks šūkinis galvojimas yra atsakymas į revoliucionieriaus sąmonės ar pasąmonės reikalavimus. Jei pvz. radikaliųjų studentų grupės nutaria sukilti prieš universiteto vadovybę, tai visų pirma retorine galvosena jie privalo surasti "tiesą" apie vadovybę, iškreipti tikrovę. Užtat vadovybė, ir autoritetas aplamai, vaizduojama kieta, nenusileidžianti, žiauri ir reakcionieriška senųjų grupė. Šitokiu stereotipiniu vaizdu užliejus savo ir kitų galvas, maištas darosi ne tik pateisinama, bet jau ir būtina operacija. Šią šūkinio (mitinio) galvojimo psichologinę schemą pritaikius, ir marksistams pasidaro aišku, kodėl pvz. jiems šiaurės Amerika esąs ūkinis kitų kraštų uzurpatorius, ekonominis imperialistas, nors faktai veda prie visai priešingų išvadų. Racionali faktų analizė, įvairiadaugis požiūris į įvykius ir faktus gali išsprogdinti ir mitinio galvojimo jausminį katilą. Užtat "anapusiniam" revoliucionieriui žmogiškos minties įvairumas yra neįkainojamas draugas. Kiekviena abejonės kibirkštėlė, kiekvienas minties kryptelėjimas nuo marksistinės linijos, kiekviena kritiško mintijimo liepsnelė prisideda prie komunistinio monolito trupinimo.

FAKTAI ČIA, FAKTAI TEN

Matėme, kad maištavimo tikslai ir būdas čia yra skirtingi nuo kovos tikslų ir priemonių ten, už geležinės uždangos. Didėsiam aiškumui verta prisiminti ir vieną kitą konkretų įvykį. Pvz. lietuvis jūrininkas Simas Kudirka buvo nuteistas 10 m. sunkių darbų kalėjimo už bandymą pabėgti į laisvę. Apsigynimo kalboje jis parodė tvirtą tikėjimą Dievu, laisve ir savo tėvyne Lietuva. Giminės Simo nepasmerkė. Žmona jo neišsižadėjo, nors dėl to neteko ir darbo, ir buto, o jos vaikučiai, gal būt, šviesesnės ateities. Kudirka tapo jaunosios kartos herojum, lietuviškų grupių vienytoju grumtynėse už laisvę. Sovietinė spauda jį piešia išdaviko spalvomis. Jungtinėse valstybėse šiuo metu yra teisiama juoduke komunistė, Kalifornijos universitete buvusi filosofijos

dėstytoja, Angela Davis. Ji apkaltinta prisidėjusi prie žudynių sąmokslų ir teismo narių pagrobimo. Kaip žinoma, juoduko kriminalisto teismo metu buvo pagrobtas teisėjas, prokuroras ir trys teismo prisiekusieji. Pagrobėjų susišaudyme su policija žuvo teisėjas, du kaliniai, buvo sunkiai sužeistas prokuroras ir vienas prisiekusiųjų narys. Esą aiškių įrodymų, kad Angela Davis grobikams parūpino ginkus ir aktyviai dalyvavo grobimo suplanavime. Ją gina net septyni advokatai. Jos gynybai surinkta tūkstančiai dolerių. Įvairių pakraipų spauda visai žiūri į šią revoliucionierę. Kai kam Amerikoje ir ji yra herojė. Bet svarbiausia yra tai, kad kapitalistiniame krašte daromos visos pastangos, kad ir ši "herojė" būtų bešališkai teisiama. Bet juk ji yra teisiama už kriminalinius nusikaltimus, o ne už politines pažiūras.

Kad ir jautrios Amerikos žurnalistų nosis, bet ligšiol dar neužuodė nė vieno atvejo šiame krašte, kad tik už protesto plakatų nešiojimą žmogus būtų pasodintas į kalėjimą. Bet kai 1968 m. rugpiučio mėn. šeši žmonės raudonoje aikštėje bandė protestuoti prieš Čekoslovakijos okupaciją, jie buvo tuojau pasodinti į kalėjimą. Ponia Larisa Daniel, rašytojo Daniel žmona, viena iš tų 6 protestuotojų, dar tik dabar tesugrįžo iš Sibiro tremties. Jaudinantis yra ir Vasilijaus Ivanovičiaus Kozlovo laiškas sovietų valdžios vadams (Brežnevui, Kosyginui ir Podgorniui). Jame jis prašo laisvės krikščionims, maldauja nustoti juos persekiojus, užtikrindamas, kad krikščionys yra garbingi, tiesūs ir geri piliečiai, kurie nori tik gero valdžios vadams. Jis pats drauge su kitais baptistų sektos atstovais, atvykusiais į Maskvą prašyti audiencijos pas Brežnevą, buvo suimtas ir nuteistas trejiems metams sunkių darbų kalėjimo (1966). Šeši maži vaikai paliko be tėvo. O jei kas galvoja, kad sovietuose jau nebėra politiniams kaliniais koncentracijos stovyklų, tegu pasiskaitytų, kad ir Anatolijaus Marčenkos "Mano paliudijimas".

Įdomu palyginti ir dvasiškių teismus okupuotoje Lietuvoje ir laisvoje Amerikoje.

Visiems, kurie seka spaudą, yra žinomos paskiausios nuteistųjų kunigų pavardės (Šeškevičius, Zdebskis). Vakarus pasiekė net jų teisme pasakytos apsigynimo kalbos. Iš jų aiškėja, kad jie buvo teisiami už vaikų rengimą pirmajai komunijai. Iš jų taip pat dvelkia ir pirmųjų krikščionių dvasia. Iš jų sužinome, kad sovietų konstitucija ir žmogaus teisių deklaracijos (sovietų pasirašytos), garantuojančios sąžinės laisvę, tėra tušti žodžiai popieriuje. Prienų kunigas J. Zdebskis patvirtino, kad jis buvo areštuotas (1971. VIII. 16.) ir jam iškelta baudžiamoji byla už vaikų mokymą Prienų bažnyčioje. O ko gi jis tuos vaikus mokė? Revoliucijos? Jis mokė vaikus nė vieno žmogaus nelaikyti savo priešu. Jis kalbėjo vaikams apie Dievą, kuris myli mus visus. Jis liepė vaikams klausyti tėvų ir mylėti brangią Nemuno šalį. Jis aiškino vaikams šv. mišių paslaptį. Žodžiu, jis darė tai, ko iš jo reikalauja Kristus ir Bažnyčia. Už tai jis ir buvo teisiamas. Už tai buvo prieš metus nuteistas ir kun. Šeškevičius. Yra katalikų kunigų ir Amerikos kalėjimuose, ir kaltinamųjų suoluose. Argi ir jie pakliuvo ten už tikėjimo tiesų mokymą? Argi ir jie buvo nubausti už Kristaus kunigo pareigų atlikimą? Pvz. jėzuitas Daniel Berrigan buvo pasodintas į kalėjimą už naujokų kariuomenės šaukimo dokumentų naikinimą. Jo brolis kunigas ir dar keletas kitų kunigų ir vienuolių šiuo metu yra teisiami Harrisburge (Pa.) už sąmokslą sunaikinti dalį federalinių pastatų Vašingtone ir pagrobti prezidento patarėją Kissingerį. Gal būt, jie tokiom priemonėm siekė taikos arba, kai kas sakytų, kapituliacijos Vietname. Gal būt, Amerikos nuginklavimu jie mano sustabdysią kraujo praliejimą pasaulyje. Gal būt, tai amerikietiško revoliucionieriaus mitiško galvojimo pasekmės. Kitoms alternatyvoms, pvz. kad nuginklavirus Jungtines Valstybes gali prasidėti daug didesnis kraujo praliejimas, šūkinio mintijimo rėmuose nebelieka vietos. Gal būt, tautinė valstybė nebėra revoliucionierių lojalumo objektas. Jei taip, tuomet suprantama, kodėl Abbie Hoffman, vienas iš tų "Chicago's 7-nių" šnypščia savo nosį

į Amerikos vėliavą. Iš tiesų, jei pagal senatoriaus Fulbright filosofiją taika ir gyvybė yra galutinės žmogaus vertybės, tai yra geriau būti raudonu, negu lavonu. Tačiau jei žmogus jau neberanda jokio brangaus tikslo, už kurį net būtų verta ir gyvybę aukoti, tai kažin ar jam betinka žmogaus vardas. Jei taip, tai plauktų išvada, kad radikalieji šio krašto revoliucionieriai silpnina Ameriką ir tuo pačiu laisvę ir demokratiją pasaulyje. Priešingai, revoliucionieriai už geležinės uždangos silpnina komunizmą, drauge stiprindami laisvės kibirkštis pasaulyje. Užtat bruzdėjimą anapus reikia laikyti didžios vilties prošvaiste, o revoliuciją šia pusė – sunaikinimo grėsmės ženklu.

ROŽIŲ KVPAS

PRANAS RAZMINAS

Lankiau meno parodas, ieškodamas naujų pasaulių drobėje, granite, medyje ir kitose medžiagose, į kurias žmogus pajėgia juos įdeginti savo kūrybiniu karščiu, bet dažnai nusivylimas išlydėdavo mane į triukšmingą gatvę. O jei nerasdavau, ko ieškojau, tai atlaidžiau pažvelgdavau ir į tai, ką rasdavau sienose išrikiuota. Juk tai žmogaus dvasios vaikai, ir nereikia būti taip išdidžiam, kaip su gražia žmona nepažįstamuose namuose. Tegu būna jie tokie, kokius žmogus kūrėjas juos pagimdė ir savo bičiuliams parodė. Juk ne viską galima pamilti iš karto. Būkim kantrūs – priprasm. Jeigu ne iš meilės, tai iš pagarbos. Tegu jų grožio kalba ir nesuprantama. Jau mes esame pripratę prie svetimų pasaulių ir svetimų kalbų. Tarp jų esame ne vienas jau ir paklydę. Dargi aš pats imdavau drąsinti paveikslus: "Žiūrėkite tiesiai į mane, žiūrėkite tiesiai žiūrovams į akis. Jauskitės turį savo užsitarnautą dalį. Nebūkite, kaip našlaičiai, kurie į kiekvieną praeinančią moterį žiūri, kaip į mirusios motinos atspindį. Jūs esate jau gimę. Dieviškasis kūrybos spindulys jus išvedė į gyvenimą. Tad gyvenkite".

Slenku su minia saulės sukimosi kryptimi... Šitam našlaičiui gailestingoji ponia numetė savo mirusio sūnaus drabužėlį. Jis pakėlė jį ir čia pat, laiptuose, numetęs senąjį, apsilviko gautuoju. Drabužėlis linkęs laikytis žemiau, negu įprasta vyrams nešioti. Žmonės pasakytų, kad tai gailestingumo nuosmukis: neduoti tai, kas reikalingam tinka, bet kas duodančiajam atlieka. Paveiklo apačioje prancūziškas įrašas: Charité. Paskui mano žvilgsnis užkliuvo už pakrypusios koplytėlės pakelėje, už pasaulio tvėrimo, žvejo jūroje, motinos, žengiančios paskui savo mirusio sūnaus karstą, kviečių gubų, kurioms sukrauti reikėtų didelio kluono.

Mano tėvas, nupiovęs rugius, visados suskaičiuodavo gubas. Du šimtai gubų – bus duonos visiems iki valiai; šimtas – pavasarį reikės jos su botagu pasirūpinti. Gubos ir koplytėlė (ne tai, ką aš paveiksluose mačiau) – dangaus palaima mano gimtosios žemės artojui. Tai mano tautos istorija. Tačiau kur tavo palaima, mano gimtosios žemės artojau, šių dienų arimų platybėse?...

Truputį toliau nuo manęs dailininkas supažindina savo dvasios kūdikius su žiūrovais. Ne visi jie gražūs, juk ir vienos motinos vaikai ne visi vienodo grožio. Žiūrėk, ėmė ir gimė gyventų kartų atspindys, prie kurio sunku prisipažinti. Ir kaip čia būtų galima savo pastabas įrašyti svečių knygoje? Mano įrašas išėjo panašus į šią mintį: "Aplankiau parodą. Lietuviškasis genijus dar nemirė. Kūriniai kelia nuotaiką. Svečiai priimami lietuvišku vaišingumu. Tai realus pagrindas, kuriuo drąsiai galima žengti į meno šventovę".

Prisipažįstu, kad nemėgdavau stebėti paveikslų iš eilės. Pradėdavau nuo tų, kurie iš karto mano dėmesį patraukdavo. Artėdavau prie jų ir tolindavausi, kol atrasdavau tašką, nuo kurio spalvų ir šviesos derinys atrodydavo tobuliausias. Tada aš stengdavausi išsijausti į dailininko viziją, turėtą kūrybos metu. Taip suėjęs į draugystę su kūrinio, atsiversdavau ir parodos vadoją, bet jame atsakymo nerasdavau. Be širdgėlos jį užvertęs, tęsdavau savo įnoringus

ieškojimus. Aname paveiksle Kristus tragiškai netaisyklingomis kūno dalimis. Ir drąsus tas žmogus – kūrėjas. Kaina neaukšta, tik šimtas. O man piršosi mintis, kad šių dienų žmogus sukeitė dalykų vertę: brangius pigiai įvertina, o menki daiktai pinigines ištuština.

Knygų skaitytoją galima pirkti už šimtą ir penkiasdešimt; gėlių pardavėją – už du šimtus; baisųjį šėtoną – už penkis šimtus; seną čigonę – už šešis šimtus. Laisvė – tūkstantis. Laisviesiems laisvė – pinigų nevertinamas dalykas. Tačiau už ją brangiai moka tie, kurie jos netenka. Jie moka už laisvę savo pačių krauju.

Aš susimąsčiau, kad nebūčiau įtartas, jog mano mintys nukrypo į tokius menkus dalykus, kaip neturtingam tuščia piniginė... Aš žavėjausi menu, tačiau nebuvo nei alkanas, nei tuščia pinigine, nei viską matau tik pinigų. Tik visas vargas, kad aš buvau neleistinai visiems atviras ir netekau savo bičiulių pagarbos. Visi kritikai yra atviri ir dėl to visados stovi ant slidaus kelio. Juk kūryba atėjo į pasaulį kartu su žmogumi, bet visados pasiliko trapi, kaip silpnai ugnies paliesti Šiaulių turgavietėje puodžiaus išdirbiniai.

Artėjant vidurnakčiui, parodos lankytojai apleisdavo salę. Lygiai dvyliką valandą ateidavo rūmų sargas, trinkelėdavo duris, ir subraškėdavo raktas, panašus į Pagirių dvaro svirno raktą, muskulingo kalvio stebuklą. Griūvančiai tamsai šviesa pasitraukdavo iš kelio. Tuo pačiu metu išnykdavo šikcai ir mozaikos, portretai ir akvarelės, peizažai ir žvejų laivai jūrose, ežerai ir nebūtų kraštų sidabrinės upės, apgriuvusios pilys ir nauji miestai, koketės ir naivios mergaitės. Tik tada galėjai suprasti, kokia artima giminystė tarp šviesos ir kūrybos. Tik šviesa viską pagimdo gyvenimui ir žavėjimuisi. Kaip lengva viską paversti į nebūtį: užklok viską tamsa, kaip juoda skara, ir įmetęs raktą į kišenę, keliauk pats poilsui... Ir bandyk suabejoti, kad tai ne tamsybių genijaus darbas...

Tačiau kai dvyliką naktį aš palikau parodos salę, rūmų sargas dar nestovėjo

prie durų su savo stebuklinguoju raktu, ir aš išsinešiau savo sieloje tą nuostabią šviesą, kuri lydi dieviškąją žmogaus kūrybą. Ir kai sugrįžtu net ir pro užrakintas duris, matau, kaip šviesa telkiasi ties atskirais kūriniais, tarsi ji būtų iš jų išsiveržusi. Atskiri šviesos debesėliai, kokių dažnai pilnas dangus, bet kurių reikšmę tegalėjo žinoti tik prityręs meteorologas.

Tik vargšo našlaičio šviesa nepakeitė. Gailestingumas amžinas, realus ir nesikei-

čiantis. Tamsiaplaukės mergaitės portretą tebesaugo vidinis žerėjimas.

Tik vis negaliu suprasti, iš kur tas rožių kvapas, dieviškasis rožių kvapas, kurio nepajėgia išgauti ir prityręs rožių augintojas.

Kai kitą rytą pats dailininkas atrakino parodos duris, kad pradėtų nuo sienų nuiminėti paveikslus ir krauti į dėžes. Jo uoslę užgavo rožių kvapas, tačiau jis negalėjo tikėti, kad ir jo kūryba būtų kažkas daugiau, negu tik sunkus darbas.

NEPAKEIČIAMAS DRAUGAS

(T. Br. Krištanavičiaus prisiminimai apie prof. dr. Zenoną Ivinskį)

Gyvenau Romoje. 1949 m. gavau prof. Ivinskio laišką, kuriuo jis mane prašė pasirūpinti jam iš Vatikano archyvo kvietimą, kad galėtų gauti Italijos vizą. Jis norįs nuodugniai studijuoti lituanistinę medžiagą Vatikano archyve, bet be tokio kvietimo negalįs gauti vizos.

Niekuomet nebuvau sutikęs prof. Ivinskio, bet jo garsas buvo mane pasiekęs Romoje, ir nutariau tučtuojau padėti. Gyvenau netoli prof. Griesar, S. J., kuris beveik kasdien eidavo į Vatikano archyvą. Užėjęs pas jį, išdėsciau reikalą ir labai šiltai paprašiau padėti prof. Ivinskiui. Jis man atsakė, kad tokį kvietimą bus galima gauti labai lengvai. Iš tiesų, po poros dienų kvietimas jau buvo mano rankose.

Nedelsdamas kvietimą persiunčiau prof. Ivinskiui. Gal už kokių 2 ar 3 savaitių į mano raštinę atėjo maždaug mano amžiaus vyras ir pasisakė esąs prof. Ivinskis. Peržvelgiau jį nuo galvos iki kojų, šiltai paspaudžiau ranką ir paprašiau atsisėsti. Sumetę keletą sakinių apie jo kelionę, studijas ir butą, abu pastebėjome, kad tapome draugais. Jo skrybėlė buvo sukrypusi, drabužiai nudėvėti, o batai gerokai sukiužę. Dirbau šelpimo darbą Vatikano komisijoje, turėjau tarp kitko keliolika porų JAV kareivių batų ir paprašiau profesoriaus, kad vėl kada nors užeitų. Gyveno jis pas Beniušy-

tes, senyvo amžiaus zitietes, kurios, skalbdamos baltinius ir išnuomodamos vieną kambarį studentams, šiaip taip išsiversdavo.

Susipažinęs su Vatikano archyvo pareigūnais ir lietuvių kolonija, profesorius vėl užėjo. Buvau aptvarkęs savo korespondenciją ir pakviečiau prof. Ivinskį pasivaikščioti. Kalbėjome apie Vatikano archyvą, apie išvargtus vargus tremtyje ir apie jo pabėgimą iš Lietuvos. Kai profesorius išsitarė, kad Lietuvoje palikęs sergančią žmoną, aš paklausiau jos pavardės.

— Griniūtė, — atsakė man profesorius.

— Griniūtė? — šūktelėjau iš džiaugsmo. Ir papasakojau profesoriui, kaip aš su ja susipažinau, kaip mudu diskutuodavome apie vieną vokiečių meno kritiką, tapusį vėliau benediktinu, ir pan. Taip bešnekučiuodami, pasukome į Gregorijaus universitetą, kuriame gyvenau. Paskui jam pasakiau, kad turiu stiprių kareiviškų batų, kurie jam, artėjant žiemai, bus labai naudingi. Išsirenkęs tinkamą porą, profesorius padėkojo ir grįžo namo.

Nebeatsimenu, kiek praėjo laiko, kai profesorius Ivinskis vėl užėjo į mano raštinę ir paprašė, kad supažindinčiau jį su tėvų jėzuitų kurijos archyvo vedėju. T. Joseph Teschitel, archyvo vedėjas, buvo man gerai pažįstamas, o jo brolis — didelis mano

Rimtas Tarabilda

Pasveikinimas

Vija Tarabildienė

Moteris prie jūros

D. Tarabildienė

Poezijos pavasaris

draugas. Taip ir atsivėrė kurijos archyvo durys tam žyminiam mūsų istorikui. Tik kartą jis man nusiskundė, kad, nepaisant ilgos pažinties, kiekvieną kartą archyvo broliukas tikrinęs jo portfelį. O Viešpatie, ko tas garsusis profesorius portfelis nėra matęs!

Prof. Ivinskis buvo didelio takto žmogus ir nė kiek neužsigavo, kai ilgą laiką negalėjau jo aplankyti. Tikrai neturėjau laiko, nes dvi dienas praleisdavau raštinėje, o kitomis dienomis keliaudavau keturiose apskrityse, aprūpindamas maistu neturtingiesiems įsteigtas virtuves, lankydamas našlaitynus, katalikų darbininkų sąjungos skyrius, steigdamas neturtingoms mergaitėms siuvyklas ir pan. Bet vieną kartą pas profesorių nuėjau ir nustebau, kaip kukliai jis gyveno. Kambarys, tiesa, buvo erdvus, bet labai drėgnas ir be jokių lentynų, kur būtų galima pasidėti mokslinę medžiagą. Ant stalo gulėjo vertingų dokumentų nuorašų krūvos, kėdė taip pat apkrauta kažkais nuorašais ir, jei neklystu, vienam iš mūsų teko atsisėsti ant lovos.

Matydami, kad abu esame gerokai pavargę, nutarėme kas savaitę eiti pasivaikščioti. O kokie įdomūs ir malonūs būdavo mūsų pokalbiai! Profesorius išpasakodavo savo atradimus archyvuose, o aš labai atvirai kalbėdavau apie savo darbą. Liesdavome taip pat Vliką, frontininkų programą, pasiuntinybę, dr. Brazaičio sudarytą vyriausybę vokiečių okupacijos pradžioje ir pan. Mūsų mintys išsiskyrė dėl frontininkų "kultūros autonomijos". Kai prof. Ivinskis išdėstė, kas ji esanti, aš jam atsakiau, kad nėra valstybės, kuri vienokiu ar kitokiu būdu netvarkytų švietimo reikalų. Iš klausęs mano argumentų, jis man taip atsakė: "Tėve, mums reikia frazės". "Ne, Zenonai", atsakiau profesoriui, "reikia ne frazės, bet kelių sakinių, kuriuos galėtų suprasti ne tik akademikai, bet ir paprasti žmonės". Paskui jam sakiau, kad frontininkai daro didelę klaidą, žvejojami su krikščioniais demokratais tame pačiame prūde, atseit, anų laikų suprastoje katalikų visuomenėje. Jei frontininkai daugiau gilintųsi į socialinius klausimus ir pasuktų truputį į

kaire, gal tada už juos balsuotų ir socialistų dalis. Profesorius tai minčiai pritarė ir žadėjo apie tai daugiau pagalvoti.

Kartą profesorius prisipažino, kad gavėnios metu valgęs tik du kartu per dieną. Kai jis vėl užėjo į mano raštinę ir pakvietė pasivaikščioti, iš pirmų sakinių pastebėjau jį tokį erzlų, kaip niekuomet nebuvau matęs. Kritikavo ir dangų, ir žemę, ir viską vaizdavo juodais dažais. Tuokart man dingtelėjo mintis, kad profesorius bus labai alkanas. Todėl pasiūliau užėiti į pirmą kavinę ir išgerti po vieną "kapuciną" – itališkos kavos puoduką. Prie kavos pridėjome ir porą bulkučių. Pastebėjęs, kad jas godžiai valgo, paprašiau dar porą. Kai išėjome pasistiprinę, nebeatrodė blogai nei dangus, nei žemė.

Rodos, 1951 m. vasarą profesorius Ivinskis norėjo kažkokiu reikalu grįžti į Vokietiją. Nesakydamas priežasties, paprašiau jį, kad užeitų pas mane tam tikrą dieną. Kai jis punktualiai atėjo, įdaviau jam, rodos, 200 dolerių ir paprašiau, kad apsirėdytų nuo galvos iki kojų. Profesorius šiltai padėkojo, o kai grįžo iš Vokietijos, prisistatė skoningai apsirėdęs, lyg sužieduotinė sužieduotiniui. Abu jautėm didelį džiaugsmą ir vėl kibom kiekvienas į savo darbą.

Norėdamas pajvairinti profesoriaus gyvenimą, tris kartus jį pakviečiau pasižiūrėti mano darbo srities. Pirmą kartą važiojome į L'Aquilą, Abrucų sostinę, kur yra garsi pilis, pastatyta, rodos, imperatoriaus Karolio V ir, tarp kitų įžymybių, šv. Bernardino bažnyčia, kurioje yra popiežiaus šv. Celestino V kūnas. Vežėme sunkvežimį drabužių ir batų mano kolegai, Abrucų delegatui, su kuriuo buvome sutarę tam tikrą savivaldybių rinkimų strategiją. Negalėjau pakęsti, kad žmonės sveikino kunigus su "Garbė Jėzui Kristui", o balsavo už komunistus. Kelionės išvakarėse profesorius sužinojo, kad vienas lietuvis kunigas buvo pakeltas į prelatus. Jam atrodė, kad tas kunigas tos garbės buvo nevertas ir pradėjo mane "tarkuoti", kam aš prikišęs savo nagus prie to pakėlimo. Aš profesoriui atsakiau, kad aš pakėlimą sužinojau tik šian-

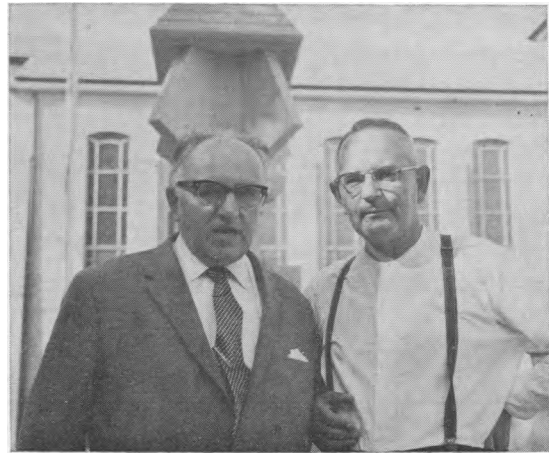
dien iš jo paties lūpų, bet jis manim nepatikėjo ir "tarkavo" kokį pusvalandį. Ir vėl teko užsukti į pirmą kavinę ir išgerti po porą "kapucinų".

Antrą kartą važiovome į Alatri, maždaug 80 km. į pietus nuo Romos, pasižiūrėti ciklopus mūrų. Vežėme 36 lovas Trivigliano našlaitynui, kurias nupirkau prel. Antano Briškos pinigais. Prof. Ivinskis pradžioje šypsojosi iš mano "ciklopus", bet kai pamatė jų mūrus, pradėjo savo nuomone abejoti. Aš jo paprašiau, kad, grįžęs į Romą, pasiskaitytų italų enciklopediją, ką ji sakanti apie ciklopus.

Trečią kartą važiovome trise: prof. Ivinskis, kun. Juozas Vaišnora ir aš. Turėjau kažkokių reikalų Cisternos našlaityne ir žadėjau sustoti pas savo bičiulį, dr. Malandrucio, Lotinoje. Latina yra Mussolinio įkurtas miestas garsiose dučės nusaustose Pontinijos pelkėse ir padaryta apskrities sostine. Dr. Malandrucui buvau parūpinęs šv. Silvestro ordiną, nes jis buvo labai sąžiningas valdininkas, apskrities šelpimo skyriaus viršininkas. Bet kai nuvykau į jo butą, radau tik jo žmoną ir taip gražiai paruoštus pietus, kad suabejojau, ką daryti. Jie, matyt, norėjo pagerbti mane, kad parūpinau šv. Silvestro ordiną. Nežinodamas, ką daryti, pažvelgiau į profesorių ir dr. Vaišnorą, bet iš jų akių negavau jokio atsakymo. Tuokart ponios Malandrucio labai atsiprašiau, kad negaliu būti jų svečiu, ir prašiau ponią perduoti vyrui kažkokį prašymą. Atsimenu gerai, kai profesorius, išėjęs iš Malandrucio namų, man pasakė: "Koks žiaurus yra gyvenimas". Cisternoje turėjau daugiau reikalų, ir ten pas seseles nebloggeriai papietavome.

Kartą profesorius Ivinskis ir kun. J. Vaišnora užėjo į mano raštinę, ir pradėjome šnekučiuotis. Nei iš šio, nei iš to man dingtelėjo mintis ir taip tariau profesoriui:

— Zenonai, kodėl tu neini į kunigus? Esi laisvas, filosofijos ir teologijos teks studijuoti trumpai, o paskui visiškai galėsi pasišvesti mokslo darbui. Turėsi padorų butą, neturėsi finansinių rūpesčių ir galėsi dirbti išsijuosęs.

Prof. Z. Ivinskis ir T. B. Krištanavičius
prie Jaunimo Centro 1960 m.

Profesorius man atsakė, kad jam patinkančios mergaitės.

— O kam jos nepatinka? — atšoviau šelmiškai profesoriui. — Manai, kad jos nepatinka Juozui ar man? Bet, apsikrovę žmonomis ir vaikais, ar galėtume tiek dirbti, kiek dabar dirbame?

Profesorius atsakė, kad jis linkęs į šeimos gyvenimą. Kita proga mane paklausė, ar nereikėtų jam vesti vienos turtingos Pietų Afrikos lietuvaitės, atvykusios į Romą. Bet tos lietuvaitės niekuomet nesu matęs ir nieko negalėjau patarti. Nusiziūrėjęs į vieną Čikagos lietuvaitę, jis vėl klausė mano patarimo. Tą lietuvaitę pažinojau labai paviršutiniškai, ir vėl nieko patarti negalėjau. Bet kai jam buvo pasiūlyta Vasario 16 d. gimnazijos vadovybė, patariau jos nepriimti, nes nuo to būtų nukentėjęs jo mokslinis darbas. Su tuo jis visiškai sutiko.

Sugrįžęs į Italiją 1954 m., vėl sutikau tą mielą bičiulį ir kun. J. Vaišnorą, su kuriuo taip pat per eilę metų dažnai susieidavome. Nebeatsimenu kuriais metais (rodos, 1960 m.), prof. Ivinskis aplankė mane Čikagoje ir Colomoje, Michigan. Tuo metu Colomoje viešėjo ir prof. Matas Krikščiūnas bei gen. Stasys Dirmantas, su kuriais taip pat buvau susijęs žvejybos ir nuoširdžios bičiulystės ryšiais. Vėliau su prof. Ivinskiu retai tesusirašinėjome, nes jam rūpėjo šeima ir istorija, o man — statybos. Bet kai gimė jo

MOTERS STIPRYBĖ

(Tikras atsitikimas)

LI-LA

Zuzana Linienė su savo maža dukrele Rožyte grįžo iš bažnyčios. Buvo gražus gegužės mėnuo, ir jos buvo linksmi nusiteikusiųsios.

— Tėti, tėti, — šaukė mergaitė, įbėgusi į sodelį. Bet tėvo ten nebuvo. Nebuvo nė jo automobilio garaže.

— Gal išvažiavo nupirkti dovanų, — pasakė mergaitė motinai. Motina tik liūdnai nusišypsojo, bet nieko nesakė. Rožytė nuėjo į savo kambarį nuliūdusi. Ji galvojo, kodėl tėvelis jos nepalaukė, jeigu išvažia-

vo į krautuvę. Ji labai mėgo su juo važiuoti į krautuves, į parkus ir muziejus. Vakare abi susėdo valgyti, o tėvelio vis nebuvo.

— Mamyte, aš manau, kad tėvelis išvažiavo prie ežero. Dabar ten žydi medžiai ir krūmai — labai gražu.

— Rytoj, Rožyte, ir mudvi važiuosime, o dabar pažiūrėkime knygų.

Jodvi ilgai vartė ir skaitė knygas, kol miegas pradėjo merkti akis. Nuėjo gulti. Rožytė tuoj užmigo, bet Zuzana iki vidunakčio negalėjo sudėti akių. Jos vyras Matas

sūnus Kęstutis, jis man tuojau parašė, kad "sūnus ant galvos žymiai daugiau plaukų turi negu tėvas". Prof. Ivinskis bandė mane įtraukti į politinį lietuvių gyvenimą ir paprašė prof. Brazaitį, kad pas mane užsuktų. Tačiau nei prof. Ivinskis, nei prof. Brazaitis manęs "neatvertė", nes mačiau didelį lietuvių susiskaldymą ir vis galvojau, kaip būtų galima juos sujungti.

Kartą prof. Ivinskis man patarė pailsėti ir nedeginti savo "žvakės iš abiejų galų". Kitą kartą jis man taip rašė: "Nežinau, kodėl turiu silpnybę Jums viską išlieti. Tada ant dūšios geriau". Paskutiniame laiške "išsiliejo" vienu svarbiu klausimu, kuris dabar yra laimingai išspręstas. Prof. Ivins-

kis taip pat prašė, kad nusiųsčiau jo sūnui lietuvišką mišiolą ("Garbusis Tėveli, gelbėkite Zenučiui(I), kaip jau ne kartą esate gelbėję"). Žinoma, mišiolą tuojau nusiimčiau, o kai išgirdau, kad prof. Ivinskis jau yra miręs, susikaupiau, kiek galėjau, ir atlaičiau už jį šv. mišias.

Prof. Ivinskis buvo labai taurus žmogus, didelis istorikas, vidutinis politikas, giliai tikintis katalikas, kruopštus darbininkas ir nepakeičiamas daugelio žmonių draugas. Nors mudviejų mintys kartais išsiskirdavo, bet širdys — niekuomet. Jo ankstyva mirtis yra didelis nuostolis ne tik jo šeimai, giminėms, draugams, frontininkams bei ateitininkams, bet ir visai lietuvių tautai.

vis negrižo. Kitą rytą apžiūrėjo jo kambarį. Nebuvo išeiginio kostiumo nei lagamino. Iš stalčių išimti baltiniai. Ant stalo daug nuorūkų ir tuščias vokas iš kito miesto su mašinėlė rašytu adresu. Tai ir viskas, kas jai palikta... Linienė nubraukė ašarą ir, sutvarkiusi kambarį, uždarė duris. Nutarė neliūdėti, neverkti ir nieko nesakyti kaimynėms. Galvojo, kad vieną dieną jis vis tiek sugrįš. Juk ji buvusi jam gera, ištikima, niekad nesibarusi. Jis juk nieko prieš ją negali turėti. Tai tik plaštakės suviliotas vaikas išbėgo į pievą pažaisti... Jis sugrįš, kai pavasario vėjas atsisuks iš šiaurės. Ji neparodys savo skausmo nė mergaitei. Lyg nieko nebūtų buvę.

— Tėvelis išvažiavo anksti. Jis gavo darbą kitame mieste, — pasakė ji mergaitei, duodama pusryčius. — Jis nenorėjo tavęs prikelti iš miego. Būk gerutė, gerai mokykis. Jis tave labai myli.

Ji pabučiavo mergaitę ir išleido į mokyklą. Rožytė buvo klusni, mokėsi gerai ir laukė parvažiuojant tėvo. Zuzanai buvo daug rūpesčių. Prieš vyro išvažiavimą ji buvo pas daktarą, bet dabar jau aiškiai pajuto, kad laukia antro kūdikio. Jis gali gimti prieš šventes. Gal ir Matas sugrįš Kalėdoms? Tai būtų viskas gerai. Ji ir kaimynėms sakė, kad jis dirba kitame mieste.

Linienė gyveno taupiai, ramiai ir paslaptinai. Padėkos dieną nuėjo pas seserį valgyti kalakuto ir jai pasakė savo paslaptį. Sesuo žadėjo pagelbėti, pabūti namie, kai jai reikės važiuoti į ligoninę. Tas laikas atėjo labai greitai. Kartą, mergaitei parėjus iš mokyklos, ji paskambino seseriai, kad ateitų.

— Dukrele, aš važiuoju į ligoninę, pabūsiu kelias dienas ir tuoj sugrįšiu. Būk gera, klausyk tetos.

Kitą popietę Rožytė su teta nuėjo į ligoninę aplankyti mamos. Ji ten pamatė savo mažą sesutę. Džiaugėsi, kad ji jau nebus viena namie, kai mama kur nors turės išeiti. Kai motina su dukrele sugrižo iš ligoninės, tuoj buvo krikštynos, bet tėvas vis nesirodė. Praėjo metai, kiti, o jis vis negrižo. Linienė dažnai galvojo apie Matą: ar svei-

kas, ar laimingas? Kodėl jis jai net laiško neparašo? Ji jau susirado darbą vakarais. Nuomininkė, jau išėjusi į pensiją, sutiko pasaugoti jos mažąją Vilnelę. Taip greit prabėgo keletas metų. Kartą, pietų metu, suskambėjo telefonas. Rožytė tuoj pašoko nuo kėdės ir paėmė ragelį.

— Tėveli, ar tai tu? Aš tavęs labai pasiilgau! Parvažiuok, tėveli, greičiau, aš tave labai myliu. Aš turiu mažą sesutę. Ji jau ketverių metų. Jos vardas Vilnelė. Alio, alio, tėveli!...

Tėvo balsas nutrūko. Rožytė pradėjo verkti. Mažoji sesutė pribėgo prie jos ir glostydama ramino:

— Neverk, tėvelis parvažiuos...

Zuzanos širdyje atgijo paslėptas džiaugsmas, kad vyras dar gyvas. Ji su mergaitėmis išėjo į mokyklą pažiūrėti kalėdinės egutės. Širdyje buvo giedra ir ramu. Prieš Velykas Matas vėl paskambino. Kalbėjo su Rožyte. Žadėjo parvažiuoti. Kai mama parėjo iš darbo. Rožytė tuoj pasidžiaugė:

— Mama, tėtis skambino. Sakė atvažiuosias. Kažin ar jis mane pažins. Aš jau tokia didelė. Gal jis jau bus senas, baltais plaukais.

— Tai labai gera žinia, dukryte. Reikia paruošti tėčiui kambarį, — linksmai pasakė mama.

Visos trys dirbo, kiek galėjo. Butas blizgėjo ir kvėpėjo nuo gėlių. Iš ryto padengė stalą gražiausiomis lėkštelėmis. Ant stalo margučiai, pyragai ir baltos lelijos, o jos rengėsi eiti į bažnyčią. Gi žiūri — jau prie durų stovi automobilis.

— Sveikas, tėveli! — Rožytė puolė jam ant kaklo. Zuzana taip pat džiaugėsi. Visi drauge nuvažiavo į bažnyčią. Gal niekad Zuzana taip nuoširdžiai negiedojo "Aleliuja". Ir Vilnelė sėdėjo šalia tėvo labai patenkinta. Kai grįžo namo, tėvas visas apdalino dovanomis. Jis, įėjęs į savo kambarį, pamatė, kad niekas nebuvo pakeista. Ant sienos kabojo jo portretas. Lentynose buvo tvarkingai sudėtos knygos.

— Tėveli, aš čia ateidavau ruošti pamokų. Su tavim, žiūrėdama į šią fotografiją, kasdien kalbėdavau, klausdavau tavo pa-

tarimo, jei kas buvo neaišku, bet tu tylėjai, tai aš pati stengdavausi išspręsti uždavinius. Dažnai ir apsiverkdavau, kad tu manė žodžio nesakai. Vakare mama būdavo darbe.

— Aš labai atsiprašau. Rožyte, — pajutęs savo kaltę, pasakė tėvas ir jai užkabino ant kaklo rausvus karoliukus. Rožytė pabučiavo tėvą ir nubėgo į virtuvę pas motiną parodyti karolių. Mama liepė pakviesti tėvą pusryčių.

— Tėveli, prašau prie stalo. Mamytė paruošė skanių valgių, o aš primarginau margučius!

Prie stalo buvo linksma ir jauku. Zuzana nieko neklausinėjo. Kalbėjo apie kaimynus: kas mirė, kas gimė, kas ištekėjo. Atėjo ir kaimynai pasveikinti. Po švenčių Zuzana vėl eidavo dirbti vakarais. Matas sutaisė tvorą, apvalė kiemą, sutvarkė garažą. Dažnai su mažąja mergaite važiuodavo į krautuves. Savaitė praėjo, kaip viena diena. Zuzana vis galvojo, ar ilgai jis bus namie. Bet, žinoma, ji niekad to neklaus. Jei norės, pats pasakys. Mergaitėms pripirko drabužių, batų, knygų. Jos buvo labai laimingos. Greitai praėjo ir mėnuo. Rožytė buvo bebaigianti mokyklą. Pavasaris toks gražus — viliojo į parką. Sunku mokytis — prašys tėvą pagalbos. Parėjusi iš mokyklos, tuoj pradėjo ieškoti tėvo, bet niekur nesurado. Pamanė, kad gal jis su draugais sėdi kavinėje. Kai sugrįžo motina, jos pavakarieniavo ir susėdo prie knygų. Motinai Rožytė paskaitė eilėraštį. Tėvas vis negrįžo. Mergaitės nuėjo miegoti. Zuzana dar paskambino seseriai. Matas negrįžo ir neskambino.

Duktė baigė gimnaziją ir išvažiavo į stovyklą. Motina su mažąja Vilnele apie tėvą nedaug tekalbėdavo. Dažnai važiuodavo į parką, prie ežero ar į zoologijos sodą. Rožytė, jau studentė, susirado pusei dienos darbą — padavėja valgykloje. Jau užsidirbdavo savo išlaidoms. Kartais ji pastebėdavo, kad motina būdavo labai pavargusi. Tada ji, kiek anksčiau atsikėlus, pagamindavo pusryčius. Tegul mama pamiega... Kartais išeidama padėdavo dešimt dolerių iš savo uždarbio. Motina ta dovana

buvo patenkinta, nes juk ir mažajai reikėdavo drabužių. Motina vėl laukė prieauglio, bet dar niekas nežinojo. Gimtadienio proga Rožytė su draugėmis nuėjo į kiną. Kai grįžo, motina jai tarė:

— Rožele, noriu tau pasakyti didelę naujieną. Tėvas man paliko dovaną — aš vėl laikiu kūdikio.

Mergaitė manė, kad reikėtų parašyti tėvui, bet motina atkalbinėjo — juk jos nežinojo nė jo adreso. Dar du mėnesiai liko, gal tėvas ir pats parvažiuos.

— Mama, aš suprantu, kad tu jį labai myli, bet aš jau pradedu jo neapkęsti. Tokie pasivaikščiojimai po kitus miestus visai nepateisinami. Pasakysiu jam teisybę į akis, jei kada grįš.

Praėjo mėnuo. Zuzana jau nėjo į darbą. Į ligoninę teko važiuoti anksčiau, negu ji manė. Rožytė sutikusi kaimynė paklausė, kur jos mama, kad niekur nematyti. Ar serga? Mergaitė pasakė, jog mama buvusi ligoninėje. Jau namie yra nauja sesutė — Sigutė.

— Ką? Vėl mergaitės sulaukė? Aš taip ir maniau. Tas latras, mėnesį namie pabuvęs, vėl jai vargelį paliko. Jei kada grįš, reikėtų paimti jam šluotą!

Bet Zuzana su meile žiūrėjo į savo mažytę ir laukė, kada tėvas sugrįš. Praėjo keli mėnesiai. Atėjo pavasaris. Sigutė augo linksma ir sveika, o tėvo vis kaip nebuvo, taip nebuvo. Rudenį Vilnelė pradėjo lankyti mokyklą. Sigutė jau vaikščiojo. Zuzanai buvo daug darbo ir rūpesčių. Liūdėti ji neturėjo laiko, bet vis turėjo vilties, kad tėvas kada nors grįš prie savo vaikų. Bet tas nuolatinis laukimas ir darbai ją labai išvargino. Nuo vyro negavo nė vieno Miško, tik sesuo, išvažiavusi vasaroti, parašė jai laišką ir sakė mačiusi Matą, vaikščiojantį su kažkokia jauna moterimi. Neteko su juo susitikti. Rožytei, kuri drauge su ja atostogavo, taip pat nieko nesakiusi. Tas laiškas Zuzanai buvo skaudus, bet ji džiaugėsi, kad Matas sveikas. Vis tiek tikėjosi kada nors jo sulaukti.

Per atostogas Rožytė susidraugavo su Zigmū Rūteniu, jau baigusiu studijas. Po

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

SENIAUSIOJI LIETUVOS ISTORIJA LIETUVIŠKAI

Praėjusiais metais Vilniuje išleista "Lietuvos metraštis, Bychovco Kronika", kurią į lietuvių kalbą vertė, įvadą bei plačius, išsamius paaiškinimus parašė Rimantas Jasas. Tai pirmoji Lietuvos istorijos knyga, parašyta XVI amžiaus pradžioje senąja slavų kalba ir pirmą kartą išties išversta į lietuvių kalbą. Šis veikalas labai praturtina žinias iš senosios Lietuvos istorijos.

RAŠYT. I. SIMONAITYTĖS SUKAKTIS

Š. m. sausio 23 d. rašytoja (kilusi iš Mažosios Lietuvos) Ieva Simonaitytė sulaukė 75-rių metų amžiaus. Ta proga įvairiose Lietuvos vietovėse, ypač Klaipėdoje, kur rašytoja dažnai lankosi, ir Vilniuje buvo suruoštos iškilmės. Pati sukaktuvinė dėjo gausiai sveikinusiems už linkėjimus ir žadėjo "paskutinio taško niekada nepadėti". Naujausias I. Simonaitytės romanas išleistas 1971 m. Vilniuje, pavadintas "Pas-

kiek laiko ištekęjo. Po vestuvių išvažiavo abudu į pietinę valstybę, kur Zigmas gavo darbą. Duktė dažnai rašė. Sakė, esanti labai laiminga. Zuzanai nebuvo lengva, pasilikus su dviem mažom dukrelėm. Bet kartais vieno žmogaus nelaimė atneša laimę kitam.

Matas maudėsi jūroje su savo mylimąja. Diena buvo graži ir jūra rami, tad labai toli nuplaukė nuo kranto. Besidžiaugdami jūra, nepastebėjo besiartinančios audros. Ji kilo labai staiga. Didelė banga atskyrė jį nuo Valentino. Jis šaukė ją, bet niekas neatsiliepė. Kovodamas su bangomis, artinosi prie kranto. Ten jį ištraukė pakrančių sargyba. Jis tuoj pranešė apie Valentiną. Sargyba išplaukė jos ieškoti, bet nesurado. Matas laukė dar tris dienas, vis vaikščiодamas pajūriu, bet jos vis nebuvo. Jį grau-

žė sąžinė ne tik dėl Valentino, bet ir dėl savo šeimos. Jis žinojo, kad Zuzana jį tebe myli. Jis visada laukiamas, kaip paklydėlis sūnus. Sugrįžęs į darbovietę, pasiėmė visus daiktus ir išvažiavo pas savo šeimą. Zuzana, grįžusi iš darbo, rado jį kalbantis su mergaitėmis. Ant stalo stovėjo gėlių puokštė. Mergaitės valgė saldinius, buvo patenkintos, juokavo.

— Sveikas, tėveli! Mergaitės yra laimingos, tavęs sulaukusios.

— Ir aš laimingas, turėdamas tokią gražią šeimynėlę.

Jo sugrįžimu visi kaimynai buvo nustebinti. Apie Valentino žuvimą Zuzana sužinojo iš sesers draugų. Sekmadienį visi matė visą Linų šeimą bažnyčioje. Zuzana Matui suruošė specialius pietus. Pasikvietė ir kaimynus. Kažin ar daug yra tokių moterų?

kutinė Kūnelio kelionė". Tai Klaipėdos krašto lietuvininkų šeimos pergyvenimai II-jo Pasaulinio karo ir pokario metais.

TAIP AUKLĖJAMI JAUNUOLIAI

"Tiesos" redakcija neseniai gavo laišką iš Ukmergės rajono Veprių kaimo profesinės mokyklos Nr. 5 moksleivių, kuriame jie skundėsi nepakenčiamomis darbo bei gyvenimo sąlygomis, mokslo menkumu ir visišku nesiskaitymu su jų nuomone. Laiške kvietė atvažiuoti ir įsitikinti, kad jie rašo teisybę. Nors mokyklos direktorius visus skundus ir priekaištus paneigė, redakcijos atstovai štai ką rado Vepriuose.

Mokyklos bendrabutyje mokiniai gyvena nepavydėtinais. Antro, septinto ir aštunto kambarių langai išdaužyti, radiatoriai vos drungni, patalynė nešvari, apsikloti mokiniai turi vos po vieną ploną antklodę, sanitariniai patogumai apleisti. Pirmame aukšte rado vieną jaunuolį, kuris kelinta diena sirgo ir gulėjo apsiklojęs čiužiniu. Niekas jam nepadavė valgyti nė nepasirūpino vaistais, nors medikas buvo tame pačiame pastate.

Atliekamu nuo mokslo laiku mokiniai kolūkiuose ir prie įvairių statybų dirba pačius sunkiausius darbus, neturėdami tinkamų drabužių nė pirštinių. Atlyginimai, kurie jiems priklauso, išmokami meistrams ar vadovams, bet pačių moksleivių dažnai nepasiekia. Jaunuoliai skundžiasi nepakankamu valgiu, ypač kai dirba vasarą laukuose, o jų porcijas suvalgo meistrai...

Taip pat rasta, kad mokslo lygis nepaprastai žemas, dienynai netvarkomi, o direktorius išduoda atestatus net tiems, kurie dėl įvairių priežasčių mokyklą yra palikę.

Žinoma, po viešų kaltinimų spaudoje, Vepriuose dalykai pasitaisys, nes taip visuomet atsitinka, tik kiek kitų panašių atvejų pasitaiko visoje Lietuvoje?

KURIAMI TECHNINIAI TERMINAI

Kauno Politechnikos institute sudaryta komisija, kiuri svarstys vartojamus techninius terminus, kurs naujus. Bus sudaryta vienoda techninės terminologijos kartoteka lietuvių ir rusų kalbomis, o daugeliu at-

vejų taip pat anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis.

POPULIARIOS VAISTAŽOLĖS

Lietuvos gyventojai, nežiūrint moderniosios medicinos suteikiamų vaistų, dažnai linkę pasikliauti savųjų raistų, miškų ir pievų vaistažolėmis. Didžiausias vaistažolių perdirbimo centras šiuo metu Lietuvoje yra Švenčionių fabrikas. Jis įkurtas beveik prieš šimtą metų ir per metus paruošia vaistinėms apie 500 tonų vaistažolių. Lietuviškosios gyduolės eksportuojamos į įvairius kraštus, kaip pvz. Angliją, Suomiją ir kt., bet dažniausiai jos atsiduria "broliškose" respublikose, kur Švenčionių fabriko išdirbiniai turi didelę paklausą.

Biologų žiniomis, Lietuvoje randama apie 600 vaistingųjų augalų, tačiau daugumai jų gresia išnykimas, nes sparčiai sausinamos pelkės, kertami miškai, plečiama statyba ir t. t. Štai Švenčionių fabrike vietoj puplaiškio, kuris jau beveik išnykęs, siūloma vartoti kraujažoles.

LIETUVOS GINTARAS JAPONIJOJE

XI-jų žiemos olimpinių žaidynių metu Saporio mieste, Japonijoje, eksponuojami lietuviškojo gintaro meistrų darbai. Turtiną gintaro rinkinį, į kurį įeina vėriniai, sagės, apyrankės ir kt. papuošalai, į Japoniją išsiuntė Lietuvos liaudies meno draugija. Šios žiemos olimpiados proga specialų, rėtų spalvų gintaro vėrinį sukūrė vilnietė S. Žalienė, o gintaro medalionus – V. Krišūnas.

DAILIOJO ČIUOŽIMO VARŽYBOS

Šią žiemą, po eilės metų pertraukos, Vilniuje atgaivintos dailiojo čiuožimo taurės varžybos, kuriose dalyvavo 24 sportininkai iš Kauno ir Vilniaus. Pirmosios vietos pripažintos kaimietei Lilijai Žalytei-Vanagienei, kiuri ir anksčiau yra pasižymėjusi šioje srityje, ir taip pat kauniečiui Gintarui Dovydavičiui. Varžybose dalyvavo ir visai jaunų čiuožėjų, iš kurių pasižymėjo dešimtmetės Ina Grinytė ir Violeta Šadzevičiūtė. Apgailestaujama, kad dailiajam čiuožimui respublikoje rodoma nepakanka-

KIETAS KERNAVĖS SOSTAS, SUNKUS MINDAUGO KARDAS

NIJOLE JANKUTĖ

Dažnai kyla klausimas, kodėl Mindaugo laikų Lietuva atrodo tolimesnė ir paslaptingesnė už Cezario Romą, už Kristaus Palestiną, o kartais net už Homero Troją? Iš kur tas chronologinis paradoksas? Ar tik ne todėl, kad Mindaugo Lietuva nepalyginamai mažiau pažįstama ir iš istorinio, ir iš literatūrinio taško, negu anie už ją senesni kraštai. Užtat kiekviena (deja, reta!) knyga, liečianti tą Lietuvos istorijos tarpsnį, ypatingai patraukia.

Juozas Kralikauskas yra vienas iš mūsų rašytojų, bandančių išvest karalių Mindaugą ir jo Lietuvą į literatūrinės tikrovės sceną. "Vaišvilkas" – trečioji jo knyga, užbaigianti Mindaugo laikų trilogiją.

Kalbant apie trečiąją dalį, sunku pamirš-

ti pirmąsias – "Titnago ugnį" ir "Mindaugo nužudymą". "Titnago ugnis" – gaivalingos, su gamta neatskiriamai suaugusios, dar vienybės mintimi neuždegtos ir istorijai nepajungtos tautos paveikslas. Autorius jį piešė plačiais brūkšniais, sodriomis spalvomis su ateities didžiųjų įvykių ir konfliktų užuominomis. "Mindaugo nužudyme" tarytum degantis ir deginantis saulės kamuolys iškyla Lietuvos dangun pats Mindaugas. Valstybės ir valdžios idėja persiėmęs, jis stoja prieš skaitytoją grėsmingas, savo siekimuose nepalaužiamas, vylingas, žiaurus, bet reikalingas, kaip druska...

O po Mindaugo ateina Vaišvilkas. Vaišvilkas Mindaugaitis – nežinomiausias iš mūsų istorijos nežinomųjų. Romane nežino-

mai dėmesio ir sunku viltis olimpinio lygio čiuožėjų netolimoje ateityje.

NETRŪKSTA LANKYTOJU, BET TRŪKSTA TVARKOS

Pusė milijono turistų praėjusią vasarą lankėsi Vilniuje iš daugelio pasaulio kraštų, todėl pradėta labiau rūpintis ir miesto išviršine išvaizda, dažnai spaudoje papeikiant nešvarumą, apsileidimą gatvėse, aikštėse ir kitose viešose vietose. Šiuokšlės ir bendra netvarka taip bado akis, kad "nereitai tenka nurausti prieš sostinės svečius,

žvilgtelėjus į Gedimino pilies aplinką" (Literatūra ir Menas, Nr. 4).

AUKSINIS LEDO RUTULIO JUBILIEJUS

Pirmą kartą Lietuvoje ledo rutulio rungtynės buvo sužaistos 1922 m. žiemą LFLS čiuožykloje tarp LFLS ir Užsienio diplomatų komandų (jas laimėjo LFLS 6:0). Taigi, šiais metais Lietuvos ledo rutulys švenčia auksinį gyvavimo jubiliejų. Ta proga respublikos ledo rutulio federacija rengia Kau-
ne ledo rutulio šventę.

mieji visada turi didelę trauką ir dideles galimybes, kurių išsipildymo ieško skaitytojas.

"Vaišvilkas" skaitytojo neapvilia. Šioje knygoje autorius piešia nebe tautos buitį 13-to šimtmečio rėmuose ir nebe politinių jėgų nirtulingus potvynius bei atoslūgius, bet žmogaus dvasią skaudžiamame konflikte.

Vaišvilkas, vyriausias karaliaus Mindaugo sūnus. Rytų Bažnyčios vienuolis, stovi tarp dviejų pasaulių ir dviejų pareigų. Pirmasis Vaišvilko pasaulis, kuriame jis gimė ir užaugo – pagoniškoji Lietuva; antrasis – bizantiškieji Rytai, iš kur atėjo Kristaus mokslas, kur pasakiškieji galindai davė Vaišvilkiui brangiausią žmogų – motiną. "Visa, kas yra gražiausia, Rytuose. Saulėtekiai iš Rytų, mama iš Rytų, Kristus iš Rytų", ne kartą mąsto Vaišvilkas. Vakarai jam "gūdžių saulėlydžių, blukimo, prieblandos ir dingimo tamson šalis" (50 psl.). Sutapatindamas juos su Kristumi visa siela Vaišvilkas išgyvena Rytus, kaip žmogiškąjį išsipildymą, kaip išganyką. Vakarai jį atstumia ne tik "gūdžiais saulėlydžiais", bet ir kryžiuočių ordinu – krikščionybės parodija, ir net žemaičiais, užkietėjusiais pagonimis, iš kurių kilo Treniota, Mindaugo žudikas.

Pagoniškoji Lietuva ir krikščioniškieji Rytai – Vaišvilko pasauliai, kurie uždeda jam ir dvejopas pareigas: atkeršyti tėvo žudikams ir pasukti lietuvių tautą į Rytus. Šias pareigas Vaišvilkas giliai išgyvena, jomis persiima, jas vykdydamas kenčia, nes jo dvasioje, labiau negu kovos lauke kernavėnai ir deltuviškiai, susigrumia Vaišvilkas vienuolis ir Vaišvilkas Lietuvos valdovas.

Iš prigimties jautrus, mąstymo ne veiksmo žmogus, Vaišvilkas tinka pasirinktajam ir pamiltajam vienuolio luomui. Athos vienuolynas Graikijoje ir Lauraševo vienuolynas ant Nemuno kranto – Vaišvilko dvasios namai, kuriuose jis – brolis Elizėjus, parklupęs prieš rudas ikonas, įsiskaitęs Halycka Jevanhelija... "mylėkite vienas kitą..."

Tačiau gyvenimas jo ten nepalieka. Vis

labiau įsismagindamas, sukasi istorijos ratas, traukdamas savo stipinuosna brolių Elizėjų, perkeisdamas jį į Vaišvilką Mindaugaitį, keršijantį tėvo žudikams. Akis už akį, dantis už dantį...

Bet kerštas Vaišvilkiui nesaldus. Nes kaip jis pats, fiziškai pervargęs ir dvasiškai išsisėmęs, sako, "...tėvas buvo visas iš geležies, o aš didele dalim iš vaško" (167 psl.). Vaišvilkas krikščionis ne dėl politinių sumetimų, bet iš įsitikinimo ("Mano rankose kalavijas. Betgi ant krūtinės – kryžius. Kryžius pačioj širdy ligi grabo", 158 psl.), todėl keršyti ir kraują lieti jam sunku. Ypač Vaišvilką paveikia ir ilgą laiką sąžinės graužatim persekioja Deltuvos pilies paėmimas ir jos kunigaikščio Buškaus, kieto priešo, susideginimas.

"Ką man pasakytų Kristus ši raudoną sekmos dienos vakarą? Tai tu toks? Vienuolis tu? Mano meilės nešėjas? Šitaip atšventei šv. Trejybės nedėlią? (138 psl.)", graužiasi Vaišvilkas, žvelgdamas į sunaikintą Deltuvą. Tai ne karo vado, laimėjusio didelį mūšį, mintys. Tai mintys žmogaus, kurio jautrią sielą plėšo nesuderinamos valdovo ir vienuolio paskirtys; kuri tarpusavyje įnirtusiai mėto mirtinai pažeista, bet savo žaizdos dydžio dar nesuprantanti pagonybė ir nesuvaldomu potvyniu atkylanti krikščionybė.

Vaišvilko dvasios konfliktą autorius atskleidžia kraupiais sapnais ir klaidėjimais, net nakties tyloje neduodančiais poilsio vienuoliui – valdovui. Čia autorius išvengia nuobodžių monologų ir įkyrių gudragalvavimų apie žmogaus psichiką, leisdamas pačiam skaitytojui pajusti sielos kančios ir neišrišamų problemų svorį.

Naktiniai Vaišvilko slogučiai ir pamėklės liejasi juodomis gelmėmis, bėga kraujo latakais ant aukojimo akmenų su saulės, mėnulio ir žalčio ženklais. "Akmens kirvukas Buškui ant krūtinės... 'Šalin Elizėjau! Nieko mums nepadarysi! Ką tu saulei? Ką tu akmeniui?' Teka rudu krauju pasrūvusi Šventoji. Rudas ikonų Kristaus veidas..."

Taip blaškosi krikščionis Vaišvilkas pagoniškoj Kernavėj. Gilus tikėjimas Kristu-

mi neleidžia jam lietuvių prievarta krikštyt. "Krikštyk be kraujo ir siaubo. Jeigu su Dievu, tai tik gi ne su kruvina priespaula" (169 psl.).

Tačiau labiau, negu jo gyvenimo dvilypumas, Vaišvilką parbloškia netikėtas pavainikio sūnaus atradimas ir praradimas. Karalaičio ir kareivio dukters užgintos meilės vaisius po daugelio metų jaunu pagonim stojasi prieš krikščionį tėvą. Vos blyksnelėt spėjusi abipusio išsiilgimo kibirkštis, užgęsta pagonybės - krikščionybės konflikte. Nepažinto, neauginto, bet visa vienišos Vaišvilko širdies jėga geidžiamo sūnaus netekimas autoriui pavyko perduoti su nemeluotu jausmu.

Lietuvos likimu Vaišvilkas rūpinasi pagal savo supratimą ir įsitikinimą. Ruošdamasis grįžti vienuolynan ("Aš jau nebepajėgiu būti valdovu ir vienuoliu drauge" 203 psl.), mintyse jis renka Lietuvai karalių. Instinktyviai, tartum nujausdamas dar ilgų šimtmečių pagoniškosios Lietuvos galybę, pirmuoju kandidatu jis sau pastato Traidenį – vyriausią iš giminių, "tvirtu vario smakru, rudais ūdros plaukais", gimusį kautis ir valdyti. Tačiau Kijevo metropolitas, primindamas, kad Vaišvilko rankose "vienkartinė proga ir išganinga galimybė atkreipti lietuvius į Viešpatį Dievą", pataria įpėdiniu skirti "šviesųjį kniazių Švarną Danilovičių, pavyzdingą pravoslavą, kuris... Litvoje daugelį atkreips... į pravoslavišką tiesos kelią..." (210 psl.).

Metropolito apaštališka pasiuntinybė įsitikinęs ir negalėdamas sulaužyti vienuoliškų paklusnumo Cerkvei įžadų, Vaišvilkas savo įpėdiniu skiria Švarną, pirma tačiau nesėkmingai bandęs prikalbėti Traidenį krikštytis ir perimti Lietuvos sostą.

Vaišvilko ir Traidenio dialogas – viena iš įdomiausių romano vietų. Čia jau nebe tik dviejų, savo įsitikinimuose nepalaužiamų, žmonių pašnekesys, čia Lietuvos likimas ant svarstyklių.

"Traideni, priimk Rytų Bažnyčios krikštą. Už tai perleisiu tau Lietuvą", – meta Vaišvilkas sunkų svorį į tų svarstyklių lėkštę.

"Kodėl man būtina krikštytis?" – nesi-
duoda atsveriamas Traidenis.

"Per pagonybę Lietuva plūsta kraujuje...

O ar ne krikščionys lieja jos kraują?"

Pirmyn - atgal supasi svarstyklės.

"Ar apsikrikštysi?"

Vaišvilko svoriai traukia į Rytus.

"Laikysiuos išikibęs į dievulius ir savo žemę!"

Traidenio svoriai nepajudinami, kaip ir jo žemė.

"Pravoslavija sulies rusinus ir lietuvius vienybėn!" – Vaišvilkas.

"Kad artų mumis, kaip jau aria jotvingiais?" – Traidenis (220 - 222 psl.).

Skaitytojas klausosi tų vyrų iš septynių amžių atstumo, tai pritardamas vienam, tai nuginčydamas antrą, tačiau nieko pakeist negalėdamas. Nes tautos istorija nesugrąžinama nei pataisoms, nei perplanavimui. Ir ji, deja, nesikartoja, kaip skelbia populiarius posakis. Istorijos ratą atsukti gali tik rašytojas, savaip interpretuodamas vaizduojamo šimtmečio dvasią ir idėjas. Nors tolimų šimtmečių tikrovės niekas nebegali patikrinti, rašytojas, kuriam brangi savo krašto istorija, labiausiai prie tos tikrovės priartėja, kartu vesdamasis ir skaitytoją.

Su Juozu Kralikausku grįžti į Mindaugo ir Vaišvilko laikus yra privilegija, ypač dabar, kai viskas pasaulyje vertinama naujos blizgesiu, kai žmonės ir tautos raudami iš šaknų, kai įtaigojama, kad nežinia, kas esi, kodėl esi, ir nesvarbu, iš kur ateini.

Vaišvilko pastangos nukreipti Lietuvą į Rytus ryškiu brūkšniu eina per visą romaną. Jo mintis pasisemti bizantiškos kultūros per Rytų krikščionybę ir apjungti didžiules slaviškas žemes po Lietuvos karūna yra įdomi ir neįprasta, nes labai retai iškeliamą Lietuvos istoriją liečiančioje mūsų literatūroje.

To meto Lietuva turėjo proga plėstis į Rytus, ką vėliau bandė ne vienas mūsų kunigaikštis. Tačiau J. Kralikausko Vaišvilkas turi "saulėtekio" viziją: – kultūrinį židinį rytuose, militarinę jėgą vakaruose. Su tokia Lietuva ilgainiui būtų turėjusi labai

PRAEIVIO MALDOS

ANTANAS SAULAITIS, S. J.

Jeigu teisybė, kad Dievas kalbėjo ne tik pranašams bei apaštalams, o kalbasi ir su mumis, tai kasdieniniai įvykiai yra Dievo žodis, tartas mums šiuo laiku ir šiose sąlygose. Jo žodis niekad nenuaidi, negrižta tuščias, o iššaukia mūsų kad ir nepratusį ar nedrąsų balsą, kurį galima kartais ir malda vadinti.

SKAMBA DAINA

Lekiu namo pustuščiomis nakties gatvėmis, lyg atsigavęs, lyg ką švento pamatęs. Taip, kažką artimo pajutęs. Nebuvo tai nei

mamyčių pyragėliai, nei cinamonų arbatėlė. Bet ta skambi daina, trečios ketvirtos kartos širdžių sukaupta.

Tu pasėjai tą sėklelę mūsų širdyse, kad jaustumėmės viena šeima.

KUNIGĖLIS ATĖJO

Jau dumblas prilipo prie batų. Peršoku griovelį, pažadindamas šunį kunigui nepritinkančiu bilesiu, pro atdaras duris įeinu į plaktos žemės ir kiaurų lentų namelį.

Ką tu čia, Viešpatie, veiki dieną naktį, kur visa šeimyna guli viename kambaryje,

rimtai skaitytis Europa, pradedant plėsiu riuoju kryžiuočių ordinu.

Deja, istorija ne laboratorija, kur nepavykusį bandymą lengva pakartoti, sumaišant kitus ingredientus, o pavykusį – užpatentuoti ateičiai. Todėl ir Mindaugo sūnaus pastangos orientuotis į Rytus ir tų pastangų išdavos lieka tik smalsūs spėliojimai bei svarstymai iš septynių šimtmečių perspektyvos. Kadangi visa tai yra įvilktą į stilingą ir autentiškumu skambančią literatūrinę tikrovę, "Vaišvilkas" skaitytoją domina ir verčia susimąstyti.

Ar Mindaugo sūnus taip mintijo, kaip rašo knygos autorius, ar to meto lietuviai iš tikrųjų taip rėdėsi, valgė, šnekėjo ir kovėsi, skaitytojui nekyla abejonė. Vaišvilko mąs-

tysena nėra 20-tojo amžiaus prezidento mąstysena; o karių, liaudies, kilmingųjų šnekos bei veiksmai nesukelia to bauginančio jausmo, kad po 13-to amžiaus drabužiais slepiasi šių dienų lietuviai, pasiruošę dievažin kokiame kaukių baliui. Už visa tai norisi paploti J. Kralikauskui. Jis nerašė vien tik "iš minties" ir "įkvėpimo". Jis ieškojo, rado ir panaudojo daug istorinės medžiagos, kad "Vaišvilko" lapai būtų gyvi ir alsuojantys nederbtiniais metais mūsų Viešpaties 1266-taisiais.

Juozas Kralikauskas. "VAIŠVILKAS". Išleido Liet. Knygos Klubas 1971 m. Spaudė "Draugo" spaustuvė. Aplankas Zitos Sodeikienės. Kaina \$4.50

kur vėjas traukia ir luoša senelė vis tyliai

— ar kiek garsiau — dūsauja? Kodėl jai kaskart. Viešpatie, rieda ašaros ir kyla susukti pirštai prie manųjų, o sausos lūpos bučiuoja kunigo rankas?

Kad galėčiau nors žodelį tarti, Tave dar ilgiau čia palikti, kad jai kalbėtum, kad ją savo šilima užklotum, kad jai graudžią ašarą džiaugsmu paverstum.

NUO ADOMO IR IEVOS

Buvau minėjime. Viešpatie. Kaip kasmet, kalbėtojai pradeda nuo proistorės ir tais pačiais žodžiais pabrėžia tuos pačius dalykus, išvesdami tas pačias išvadas ir sulaukdami to paties mandagaus plojimo.

Ar Tau nenusibosta ir mano istorijos klausytis, kai pradedu, kaip anas, nuo Adomo ir lievos savo bylą Tavo akyse dėstyti ir Tavo atlaidžias ausis apipilti prašymais?

Kaip būtų lengviau, jei mokėčiau vis ką nors naujo matyti, Tavo ranką čia, žemėje, pastebėti, už globą padėkoti, už Tavo rankos prisikabinti ir atgaivinta dvasia į Tave, save ir savo brolius žiūrėti.

ŠVIESIAPLAUKIAI GATVĖJE

Matau žmones, įvairiaspalvius jų veidus raudono molio gatvėje. Ir lyg kabliuku širdį traukia tie keli šviesiaplaukiai vaikai.

Ką jie. Viešpatie, žinos apie tą juodą žemę, kurią jų seneliai arė? Koks galėtų žodis jų širdeles patraukt?

Kam išblaškei mus, Viešpatie, po visą svieta, kam taip sunku vienam prie kito priartėti?

Kalbėki, Viešpatie, ir mums, ir mūs jauniesiems. Sujunki mus vienon šeimon, surinki mus nors savo glėbin.

ILGA SUTANA

Gatvės pabaigoje senas kunigėlis. Ką jis, Viešpatie, galvoja? Lyg norėtų pailsėti sunkios jo kojos, nors kiek atsikovėpti.

Žingsnis po žingsnio, iš namų į namus. Tai juokas, tai barnis, tai žodis ramus.

Kad aš tiek meilės turėčiau, vasaros karštyje diena iš dienos šeimynas lankyti. Kur slypi ta ryžtinga jėga nė sau nepasiduoti? Žinau, Viešpatie, tik bijau pasiimti.

AUKA AUKOJAME

"Ir auką aukojame T-a-a-vo Sūnaus", gieda būrelis lietuvių pirmuose didelės bažnyčios suoluose. Vaikučiai viens kitą knibinėja ir keičia vietas, senutė įpratusiomis lūpomis kalba rožančių, vyras žvalgosi po mišių knygelę, rūpindamasis, ką toliau reiks kunigo kreipiniui atsakyti.

Kur mūsų auka, Viešpatie, to mažojo būrelio?

Pasižiūriu į kryželį, toli nuo Tėvynės.

BLUSA

Nežinau, ar Tu šypsaisi. Viešpatie, žiūrėdamas į mane, vos apšviestame kambaryje sėdintį ir besiklausantį, ką du seneliai pasakoja. Ir belaukiantį, kada ta blusa, ne tiek išsiblaškiusi kaip aš, lipdama netvarkingame kambaryje esančiojo koja, ims ir galų gale pasieks savo tikslą.

Kaip geras modernus žmogus, pripratau prie tvarkos: bylos, tvarkaraščiai, darbotvarkė, sąrašai; tiek dėmesio skiriu švarai ir tvarkai, jos trūkumą priskirdamas blogos valios žmonėms.

O kad mokėčiau šių senelių, kitaip ir kitur augusių ir kitą gyvenimą mačiusių, pasiklausyti, jų širdin įeiti ir leisti nors minutėlę manon įžengti jiems, kurie taip išsiūlgę klausančios ausies ir švelnaus žodžio.

AITVARAS

Kaip aukštai berniukas aitvarą iškėlė! Dar maži piršteliai siūlą nuolat traukia, o aitvaras, jo rankų darbas, savo žodžio laikos. Ilgai žiūrėt galėčiau miesčioniuko sporto.

Kur tu, Viešpatie, kur tu mūsų širdį trauki?

RYTO MANKŠTA

"Bėga, kaip milžinas džiaugsmingai", sako Dovydas, "siauru takeliu". Vėjas man pučia veidan, žali lapai braižo pečius. Kaip gera save taip pajusti, dar pasitempti.

Ar tu, Viešpatie, su manim bėgi, klausia me kiekvienas.

Atbunda gamta, lyg ir aš naujesnis jaučiuosi. Tarki savo žodį, tarki šiandieną.

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

Patarėjas – PROF. PETRAS JONIKAS

KALBOS SUSINIMAS

Šalia kalbos švarintojų ir teršėjų yra dar ir trečia grupė – kalbos susintojai. Kalbos švarintojais vadiname tuos, kurie stengiasi mūsų gimtąją kalbą apvalyti nuo kalbos klaidų ir visokių nepageidaujamų svetimybų. Kalbos teršėjai yra tie, kurie, kalbėdami arba rašydami, be jokio reikalo vartoja

svetimus žodžius, visokius barbarizmus, nekreipia dėmesio į gramatikos bei sintaksės taisykles ir blogai kirčiuoja. Gal būt, už šias kalbos "nuodėmes" negalima per daug smerkti tų, kurie neturėjo galimybių pasiekti aukštesnio mokslo ir išsilavinimo arba kurie yra gimę ne Lietuvoje, bet jokiū būdu negalima pateisinti baigusiujų

LAIPTAIS Į LĖKTUVĄ

Ūžia motoras, juda vežimėliai, lipu siaurais laiptais aukšty. Sujuda širdis, link naujų pergyvenimų traukdamas.

Tik atsigręžęs matau juos. Viešpatie, už stiklo mojančius, be žodžių kažką sakančius. Kam tu. Viešpatie, sujungei mus būrin, kad vėl turėtume taip sunkiai skirtis?

NUVARGUSIOJI MOTINA

Žiūriu į jaunos motinos akis ir matau lyg Tavo žvilgsnį, Viešpatie. Kukli virtuvėlė neišblaško mano žvilgsnio, ir jos darbščios, tylios rankos bei liūdnas veidas kaip pranašystė kalba apie Tave.

Lyg motinos akių veidrodėliai žvelgia keturi mažieji, net nesąmoningai išmokę didžios paslapties – gilios stiprybės viduje, gelbstinčios sukurtą šeimos židinėlių užmiesčio namelyje.

Gal jos vyras, gyvenimo palaužtas, sugrįš, dar man esant.

PO LAUŽO

"O žvaigždės, didelės ir mažos, taip spindi, net graudu. Dievuli mano".

Jau sugulę visi vaikai. Vaikai, Viešpatie. Matau jų veidus, saulėje spindinčius. Tiek vilčių sukrauta mažame kūnelyje.

PO SVARBAUS BALIAUS

Kur Tu, Viešpatie, ši vakarą sėdėjai? Vėl tie patys žmonės tuos pačius kopūstus valgė, vėl tą patį kalbėjo. Ar ten, kur kunigų suolas garbės vietoje ieškojo apie ką kalbėtis? Ar prie žmogaus, kuris visiems – ir man – vėl nusibodo? Ar buvai kampe, kur vyrai dūmus pūtė, sukaupe tautišką savo sąmonę šiam visuomeniniam darbui? Ar su tais vaikais, kurie po suolus lakstė ir pyragą apžiūrėjo? Ar pas lėkštes barškinančias šeimininkes, kurioms dar niekas nedėkojo?

Kad mes galėtume ramiai susėsti, tavi mi pasidalinti, ką nors daug skanesnio ty liai užkandžiauti.

aukštuosius mokslus ir jokio dėmesio nekreipiančių į kalbos kultūrą. Nuostabu, kaip mūsų inteligentai yra neimlūs kalbos dalykams. Dažnai tenka sutikti vieną ar kitą mūsų radijo pranešėją ir priminti kai kuriuos jų netiksliai kirčiuojamus žodžius, kurie nuolat radijo pranešimuose kartojami. Ir kokios pasekmės? Per dvejus metus pasisekė tik vieną radijo pranešėją išmokyti taisyklingai kirčiuoti vieną žodį – laidotuves. Šį žodį kirčiuoti yra labai lengva, nes visuose linksniuose jo kirtis yra pastovus – pirmajame skiemenyje.

Na, bet čia mes buvome pasiryžę daugiau dėmesio atkreipti ne į kalbos švarintojus ar teršėjus, bet į jos susintojus. O kas gi yra tie kalbos susintojai? Jais vadiname tuos kalbos švarintojus, kurie nueina per toli, kurie kalbos dalykuose yra per griežti, kurie norėtų iš gyvosios kalbos išmesti tuos žodžius ar išsireiškimus, kurių išmesti nereiktų. Taip elgdamiesi, jie skurdina ir susina mūsų kalbą. Taip daro dažniausiai ne kalbininkai, o tik kalbos mėgėjai. Žinoma, yra buvęs vienas kitas atvejis, kai ir mūsų žymieji kalbininkai, pvz. Būga ar Jablonskis, draudė vartoti kokį nors neaiškios kilmės žodį ar išsireiškimą, bet paskui savo nuomonę pakeitė. Neaiškumų ir diskutuojamų dalykų kalbos moksle visuomet buvo ir bus, bet reikia laikytis oficialiai ir visuotinai priimtoms kalbos bei taisyklių. Dabar mūsų oficialioji kalba yra jablonskinė, ji tebegalioja ir okupuotoje Lietuvoje, todėl ir išeiviams jos reikia laikytis. Kilus kokiems nors neaiškumams, reiktų pažvelgti į "Dabartinės lietuvių kalbos žodyną", išleistą 1954 m. Lietuvoje, o paskui perspausdintą čia, išeivijoje. Tai yra gal vienintelis, labai paprastas ir visiems prieinamas bendrinės kalbos autoritetas. Dabar Lietuvoje yra ruošiama jo antroji papildyta laida. Tikimės kad greitai sulauksime.

Dabar duosime vieną kitą to minėtojo kalbos susinimo pavyzdį, kai draudžiami vartoti ir iš kalbos užjami kai kurie visai geri ir vartotini žodžiai. Ne vienas mano, kad pvz. *zuikis* ir *sarmata* yra slaviškos kilmės žodžiai, todėl nevartotini vietoj lietuviškų žo-

džių *kiškis* ir *gėda*. Bet tai yra klaidingas galvojimas. Tiesa, kad slavų kalbose yra vartojami tos pačios šaknies atitinkami žodžiai, bet Būga teigia, kad šių žodžių mes nesame pasiskolinę iš slavų, bet vieni ir kiti juos esame pasiėmę iš bendro šaltinio. Tad šie du žodžiai tiek mums yra "slaviški", kiek slavams "lietuviški".

Liaudies šnekamojoje kalboje jau nuo seno vartojamas ir *kiškis*, ir *zuikis*, o kai kur, pvz. į šiaurę nuo Nemuno maždaug ligi Steigvilių, Raseinių ir ir Jonavos, vartojamas žodis *zuikys* (taip pat ši forma kai kur užtinkama ir Suvalkijoje). Dzūkijoje ir Žemaitijoje paprastai vartojamas *zuikis*, bet apie Daugus, Varėną, Merkinę, Druskininkus ir Vilniaus krašto srityse daugiausia vartojamas *kiškis*, nors kai kur ten nesvetimas ir *zuikis*. Rytinėje Lietuvos dalyje maždaug ligi linijos Linkuva – Šeduva, Ramyga – Kaišiadorys kone visur vartojamas žodis *kiškis*. Apie Uteną, Kupiškį, Rokiškį, Zarasus, Ignaliną pažįstamas tik *kiškis*. Žymiausieji Rytų Lietuvos rašytojai ir poetai (Baranauskas, Vaižgantas, Biliūnas, Vienuolis) savo literatūriniuose veikaluose te vartojo žodį *kiškis*, t. y. tą žodį, kuris buvo vartojamas to krašto žmonių. Nors minėtieji žodžiai beveik vienodai Lietuvoje yra išplitę, bet bendrinėje kalboje pirmenybę reiktų duoti žodžiui *kiškis*. Tačiau grožinėje literatūroje ir šnekamojoje kalboje gali būti vartojamas ir *zuikis*. Jokiu būdu jo nereiktų iš mūsų kalbos išguiti, nes jis visai nekalta.

Liaudies kalboje taip pat nuo senų laikų plačiai vartojamas žodis *sarmata*, bet bendrinėje kalboje jau beveik visai jį yra išstūmęs žodis *gėda*. Apie *sarmatą* galima pasakyti beveik tą patį, ką ir apie *zuikį* – tai nėra svetimos kilmės žodis, todėl prieš jį nereikia kovoti, tik yra visiškai nevartotinas iš jo netaisyklingai padarytas būdvardis *sarmatlyvas* (t. y. tas, kuris gėdinasi, drovus), nes jo priesaga yra slaviškos kilmės.

Taip pat pasitaiko tokių kalbos rigoistų, kurie vengia jungtuko *bei* vietoj *ir*, *jog* vietoj *kad* ir *pan.*, bet visi šie žodeliai yra

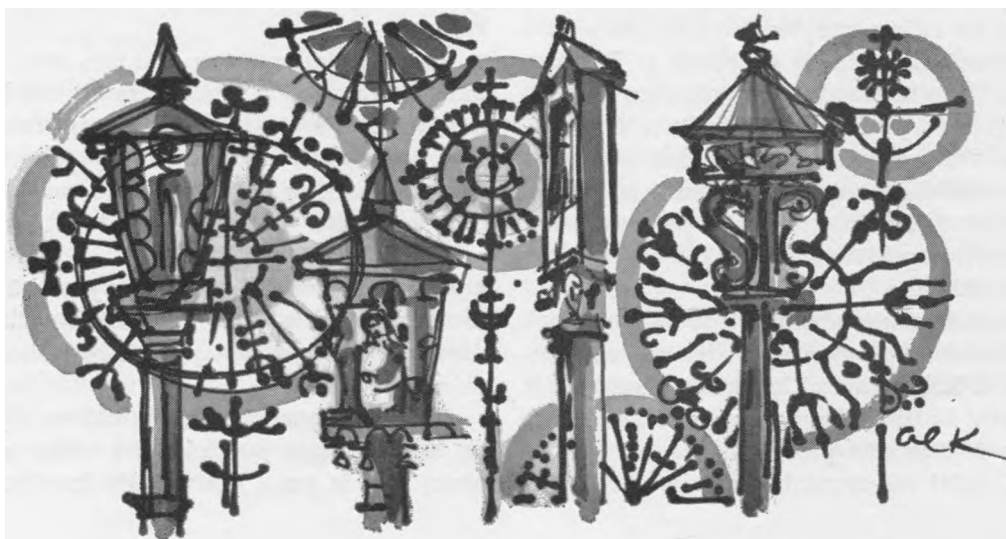
geri ir vartotini. Kiti nori "nugriauti" visus kaminus ir palikti tik dūmtraukius, nenori siūti ar pirkti rūbų, o tik drabužius, bet, pažvelgę į "Dabartinės lietuvių kalbos žodyną", visus šiuos ujamus žodžius rastume. Kaminas yra graikų-lotynų kilmės žodis, nors mūsų gautas per gudus ir lenkus. Jeigu mes prieš tokius žodžius pradėtume kovą, tai tikrai nususintume savo kalbą. O šalia drabužių mūsų kalbininkai ir žodynai visai ramiai pakenčia rūbus, apdarus ir net drapanas.

Kai kurie mano, kad yra netikslu sakyti mažesnė arba didesnė pusė. Jie aiškina, jog jeigu jau pusė, tai ji negali būti didesnė nei mažesnė, bet lygiai pusė – abidvi pusės turi būti lygios, nes jeigu bus nelygios, tai jau nebus pusės. Tai yra grynai matematiškas galvojimas. Yra klaida kalbą riboti matematikos taisyklėmis. Kai obuolį perplauname pusiau, turime dvi dalis arba dvi puses, nors jos ir nebūtų lygios. Viena pusė (dalis) bus mažesnė, kita didesnė, bet vis tiek ir viena, ir kita bus vadinama puse.

Kai kas matematiką nori pritaikyti ir tokiomis atvejais, kai pvz. sakome: Fizinė ir dvasinė žmogaus prigimtis. Jie mano, kad čia reikėtų sakyti prigimtys. Panašiais atvejais visuomet vartojame vienaskaitą. Štai keletas pavyzdžių: Miške mačiau juodą ir baltą mešką (ne: meškas). Nusipirkau rankinį ir sieninį laikrodį (ne: laikrodžius). Jis

ten išbuvo visą sausio, vasario ir kovo mėnesį (ne: visus... mėnesius). Šį sakinį pilnesne forma būtų galima taip pasakyti: Jis ten išbuvo visą sausio mėnesį, visą vasario mėnesį ir visą kovo mėnesį. Tai atrodytų gal perdaug gremėzdiškai, todėl mes prie kiekvieno mėnesio vardo nekartojome visą ir mėnesį, juos pasakome tik vieną kartą, suprasdami, kad tai tinka kiekvienam mėnesiui. Tas pat pasakytina ir apie kitus minėtuosius pavyzdžius. Čia ne matematika – nereikia vartoti sudėties veiksmo.

Dar kartą čia paminėsime ir tą kontroversinį žodį *sekantis*, apie kurį jau buvo pernai šiame skyriuje rašyta. Iš pradžių Jablonskis šį žodį be jokių sąlygų vijo iš lietuvių kalbos, bet vėliau, atrodo, sutiko, kad jis būtų vartojamas vietoj *kitas* ar *ateinantis*, nes šie žodžiai kartais ne visai tą patį reiškia, ką *sekantis*. Tad dabar jau daugumas kalbininkų nelaiko klaida pasakymų: *sekantį kartą, sekančią dieną, sekančiais metais*. Tačiau visi griežtai smerkia tokius pasakymus: *Į valdybą buvo išrinkti sekančios (- šie) asmenys. Jie pareigomis pasiskirstė sekančiais (= taip, tokiu būdu)*. Šiais atvejais *sekantis, sekaniys, sekančiais* yra visiškai nevartotini išsireiškimai, nes tai yra paprasti vertiniai iš svetimų kalbų. Deja, net ir didžiausių bei pagrindinių mūsų organizacijų susirinkimų protokoluose bei jų veiklos aprašymuose nuolat kartojamos šios svetimybės.

"Laiškų Lietuvias"

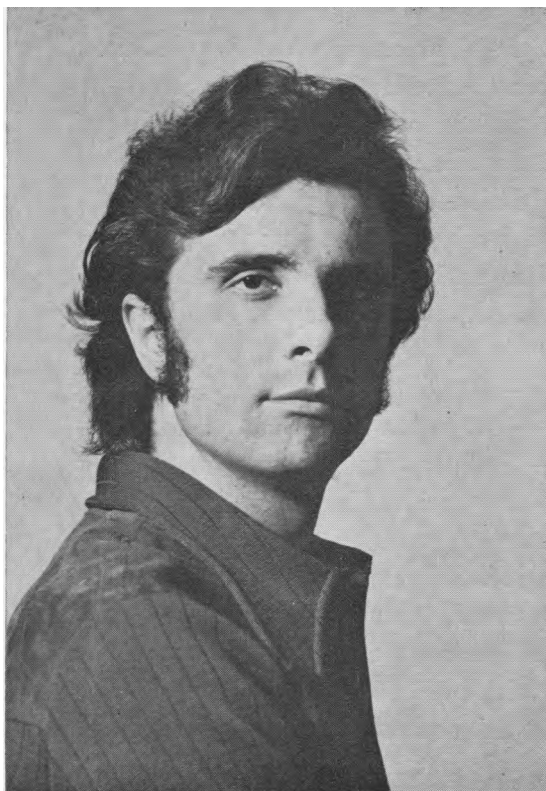
METINĖ ŠVENTĖ – KONCERTAS

bus šių metų kovo 26 d.,
sekmadieni, 4 val. po pietų
Jaunimo Centre.

Visi Čikagos ir apylinkių
"Laiškų Lietuviams" skaitytojai
bei Tėvų Jėzuitų bičiuliai
yra maloniai kviečiami dalyvauti.

Nerija Linkevičiūtė

Vytautas Nakas

Šiais Jaunimo metais koncerto programą
atliks jaunimas:

Nerija Linkevičiūtė – sopranas-,

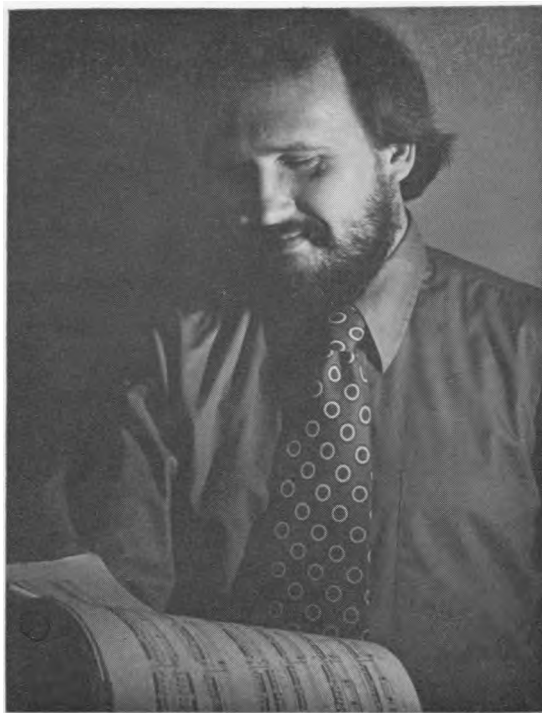
Vytautas Nakas – bosas,

Benius Prapuolenis – baritonas,
akompanuojant Alvydui Vasaičiui.

Choro partiją atliks Alice Stephens
vadovaujamos "Aldutės".

Bus labai įdomi ir dar Čikagoje
negirdėta koncertinė programa. Girdėsime
įdomių ištraukų iš operos "I Lituani",
dainų iš Henriko VIII laikų ir iš baroko
periodo, o taip pat ir lietuvių liaudies bei
įvairių kompozitorių dainų.

Programai vadovaus Živilė Bilaišytė

Benius Prapuolenis
ir Alvydas Vasaitis

“Laiškų Lietuviams” metinė šventė – koncertas prasidės punktualiai 4 val. popietų (kovo 26 d.), tad prašome nesivėluoti. Prieš koncertą bus įteiktos premijos konkurso laimėtojams. Šiais metais konkurso tema buvo visiškai laisva. Galima buvo rašyti net novelės forma. Vienintelė sąlyga – rašinys turi būti tinkamas spausdinti “Laiškuose Lietuviams”. Konkursui atsiųsta 16 rašinių. Vertinimo komisija jau baigia juos skaityti. Konkursą vertinimo komisiją sudaro redakcijos nariai: Danutė Bindokienė (pirm.), Vytautas Kasniūnas (sekret.), Algimantas Kezys, S. J., Dalia Kučėnienė ir Nijolė Užubalienė.

Numatyta skirti trys premijos: I – 100 dol. (mecenatas – Vincas Kuliešius), II – 75 dol. (mecenatės – dr. Milda Budrienė ir Flora Kurgonienė), III – 50 dol. (mecenatė – Stefanija Rudokienė).

Bilietai gaunami “Marginiuose” ir “Laiškų Lietuviams” administracijoje. Kaina: 5, 4 ir 3 dol.

Nenorime skųstis, kad mūsų tautiečiai Tėvų Jėzuitų darbų neremtų, bet vis dėlto, žvelgdami į praeituosius metus, turime pripažinti, kad yra daug neprisirengimo dalyvauti jų ruošiamuose parengimuose. Salė retai kada būdavo pilna, o ji pilna tikrai turėtų būti, nes visuomet mes stengiamės atsilankiusiųjų neapvilti, suorganizuodami įdomią ir kultūringą programą. Šiais metais programa bus taip pat neeilinė ir tikrai įdomi. Tikimės, kad susilauksime paramos ir įvertinimo. Tad iki malonaus pasimatymo kovo 26 d., sekmadienį, 4 val. po pietų Jaunimo Centre.

PAGELBĖKIME TIKINTIESIEMS LIETUVOJE

Komunizmas žiauriausiai persekioja tikėjimą Lietuvoje. Daug bažnyčių uždaryta. Už likusias bažnyčias tikintieji turi mokėti labai didelius mokesčius. Lietuvos tikintiesiems būtinai reikalinga pagalba bažnyčioms išlaikyti. Lietuvių Katalikų Releginė Šalpa stengiasi padėti persekiojamiems tikintiesiems. Tai pagalbai sustiprinti ir išplėsti yra organizuojami Religinės Šalpos rėmėjai, kurie turės skyrius, valdybą, veiks laisvai ir savarankiškai, rūpindamiesi pagelbėti Lietuvos tikintiesiems.

Sudarytas LKRŠ Rėmėjų Organizacinis Komitetas kviečia rėmėjų steigiamąjį susirinkimą š. m. balandžio 8 d. 1 val. p.p. Jau-nimo Centre, Čikagoje, 5620 S. Claremont Ave., kur bus priimti Įstatai ir išrinkta vyriausioji valdyba.

Nariais gali būti visi, kurie aukoja ne mažiau kaip 5 dol. metams, amžinieji nariai — 100 dol., o mecenatai — 1000 dol. Visus lietuvius kviečiame įsirašyti į rėmėjus ir savo aukomis pagelbėti Lietuvos tikintiesiems išlaikyti bažnyčias.

Aukas siųsti ir čekius rašyti LKRŠ Rėmėjų Organizaciniam Komitetui, 6825 S. Talman Ave., Chicago, 111. 60629. Visi aukotojai gauna kvitus, ir jų aukos atleidžiamos nuo federalinių mokesčių.

LKRS Rėmėjų Organizacinis Komitetas

ATSIUSTA PAMINĖTI

Dr. Petras Jonikas. LIETUVIU BENDRINĖS RAŠOMOSIOS KALBOS KŪRIMASIS antrojoje XIX amžiaus pusėje. Išleido Pedagoginis Lituanistikos Institutas Čikagoje 1972 m. Mecenatas — Lietuvių Fondas. 334 psl., kaina 5 dol. Tai ilgo ir kruopštaus darbo vaisius. Parašyta aiškiu, paprastu stiliumi, tad šis mokslinis veikalas bus suprantamas kiekvienam. Visiems čia bus įdomu rasti aiškų atsakymą, dėl ko vakarų aukštaičių tarmė tapo mūsų bendrine kalba.

V. Mykolaitis-Putinas. RŪŠČIOS DIENOS. Rinkinys tokių eilėraščių, kurie dabartinėje Lietuvoje negali būti išleisti. Išleido Pedagoginis Lituanistikos Institutas. Mecenatas — Vladas Vijeikis. 40 psl., kaina 2 dol.

Jurgis Gliuda. BRĖKŠMĖS NAŠTA. Romanas. Išleido Liet. Knygos Klubas 1972 m. Aplankas Giedrės Vaitienės. 384 psl., kaina 6 dol.

Filatelistų draugijos "LIETUVA" biuletėnis, 1972 m., nr. 1(150).

Vanda Frankienė-Vaitkevičienė. UŽBURTOS KANKLĖS. Padavimai apie Lietuvos senovę. Knyga parašyta labai gražia kalba ir lengvu stiliumi, JAV LB Švietimo Tarybos pripažinta tinkama skaityti lituanistinėse mokyklose. Tai būtų taip pat labai gera dovana lituanistinių mokyklų mokiniams mokslo metų pabaigoje. Tad dabar jau būtų laikas mokykloms ją užsisakyti. Kaina: kietais viršeliais — 4 dol., minkštais — 3 dol. Platintojams ir mokykloms duodama įprasta nuolaida. Galima gauti "Laiškų Lietuviams" administracijoje arba Švietimo Taryboje.